

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครุกับผู้เรียน ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของ การวิจัยในระดับที่ 1 ที่คณะผู้วิจัยได้เรียบเรียงสรุปเอกสารที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครุ
  - 1.1 ความหมายของ “ครุ”
  - 1.2 บทบาทหน้าที่ของครุ
  - 1.3 บทบาทหน้าที่ของโรงเรียน
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครุกับนักเรียน นิสิต
นักศึกษา
  - 2.1 ความหมายของปฏิสัมพันธ์ระหว่างครุกับนักเรียน นิสิต นักศึกษา
  - 2.2 ความสำคัญของปฏิสัมพันธ์ระหว่างครุกับนักเรียน นิสิต นักศึกษา
  - 2.3 ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ระหว่างครุกับนักเรียน นิสิต นักศึกษา
  - 2.4 การให้รางวัลและการลงโทษศิษย์
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 3.1 งานวิจัยภายในประเทศ
  - 3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครุ

ความหมายของ “ครุ”

ปัจจุบันมีการใช้คำว่า ครุและอาจารย์ในแทนทุกวงการอาชีพ จนดูเหมือนว่าครุก็สามารถตั้งตัวเป็นครุหรืออาจารย์ได้โดยง่าย แต่แท้จริงแล้วความหมายของครุหรืออาจารย์มีความหมายในลักษณะของวิชาชีพชั้นสูง (Profession) ซึ่งมีความหมายกว้างขวางและลึกซึ้งมากกว่าการใช้เรียกกันในวงการอาชีพต่าง ๆ มากนัก ดังที่พระครุฑพิสุทธิเมธี (พุทธาสภิกุ, 2529) ได้อธิบายความหมายและความเป็นมาของคำว่าครุไว้ว่า ครุ ในสมัยโบราณในประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นเจ้าของคำานี ถือว่าเป็นคำที่สูงมาก โดยให้ความหมายไว้ว่า ครุเป็นผู้เปิดประชุมทางวิญญาณ แล้วก็นำไปเดินทาง

วิญญาณไปสู่คุณธรรมเบื้องสูง เป็นเรื่องทางจิตใจโดยเฉพาะ มิได้หมายถึงเรื่องวัตถุ หรือ บรรยายที่หรือแม้แต่อาชีพ จึงมีน้อยมาก ครูนั้นมักจะไปทำหน้าที่เป็นปูโรหิตของพระราชา หรืออิสระชนชั้นนำมีอำนาจ นี้หน้าที่การงานอันใหญ่หลวง

หากพิจารณาตามรากศัพท์ ความหมายของคำว่า ครู นั้น มาจาก คร (ชาต) แปลว่า “หนัก” หมายความว่า ครู คือ ผู้มีภาระหนัก ในการที่จะต้องควบคุม พฤติกรรมของคนให้มีความเคลื่อนไหว ในทิศทางที่พึงประสงค์ ตลอดจนหนักในวิชา ความรู้และหนักในคุณธรรม

อีกนัยหนึ่งครูมาจากคำว่า ควระหรือเคารพ คือผู้ควรได้รับความเคารพ เพราะฉะนั้นครูจึงเป็นผู้มีหน้าที่ เป็นผู้นำในด้านจิตวิญญาณ (Spiritual Guide) เป็นผู้ยกฐานะทางวิญญาณของโลก โลกจึงยกย่องบุชาครู ดังนั้นครูจึงต้องเป็นผู้เสียสละ ต้องปฏิบัติหน้าที่โดยไม่หวังผลตอบแทน ส่วนสุนน อมรวิวัฒน์ (2546 อ้างถึงใน อุมา สุคนธ์นา 2547) ที่ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับ “ไกรคือครูในวันนี้” สรุปได้ 5 ประการ คือ

ข้อแรก ครูก็คือนมุขย์

ในโลกเราเรานี้มีพลโลกอยู่ 2 ประเภทเท่านั้น ประเภทแรกคือ คน และ ประเภทที่สองคือ มนุษย์ พวกที่เป็นคนนั้นถ้ามาเป็นครู เขาจะคิดแต่เพียงว่า ทำอย่างไร เขาถึงจะได้รับ ได้เลื่อนและได้รวย เขายังคิดถึงแต่ตัวเอง เขายังคือผู้รับจ้างสอนหนังสือ เท่านั้นเอง ต่อเมื่อคนใดก็ตาม ที่เริ่มรู้จักคิดวิเคราะห์และปรับปรุงตนเอง เขายังฝึกหัด อบรมกาย วาจา และใจของเขายา ให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักของความพอดีและไม่ ประมาท เขายังฝึกหัดตนให้เป็นผู้ให้และเป็นผู้ที่รักคนอื่นมากกว่าตนเอง เขายังฝึกการใช้ สติปัญญาความรู้ที่มีอยู่เพื่อสร้างสรรค์มากกว่าทำลาย เขายังคุณค่าของเพื่อนมนุษย์ คุณค่าของธรรมชาติแวดล้อม และคุณค่าของการพัฒนาตนตามกำหนดของคลองธรรม ชีวิต ของเขางึงสะอาด อยู่เย็นเป็นสุข เป็นผู้มีจิตใจสูง และเป็นจิตใจอิสระ เขายังเป็นมนุษย์ที่แท้

ข้อสอง ครูก็คือกัลยาณมิตร

ความหมายของกัลยาณมิตรนั้น นอกจากจะเป็นมิตรแท้หรือเพื่อนที่มีความ จริงใจต่อกันและกันแล้ว กัลยาณมิตรยังเป็นผู้ชี้แนะและช่วยเหลือให้เกิดความเจริญอย่าง ขอบธรรม ชีวิตของครูเป็นชีวิตที่อยู่ท่ามกลางศิษย์ พ่อแม่ ผู้ปกครองของศิษย์ และ สามาชิกของชุมชนเป็นส่วนรวม ครูจึงเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และนักเรียนนั้นคือมนุษย์ ที่มีหัวใจ และมีความรู้สึกนึกคิด พ่อแม่ของเขายังส่งลูกมาหาครู ด้วยความหวังว่าครูจะ

ข้อสาม ครุภารกิจผู้นำทางปัญญาและวิญญาณ

การเป็นคนที่ใช้ปัญญาอันนี้ ไม่เพียงแต่ต้องมีความรู้และความคิดเท่านั้น แต่ขาดไม่ได้ที่จะต้องมีหลักพื้นฐานของความคิด มีวิธีคิด สามารถแปลความคิดออกเป็นการกระทำและผลงานที่เกิดจากความคิดของเขาง่ายๆ ต้องมีคุณค่าทางสร้างสรรค์ที่นำไปใช้ทำลาย และผู้ที่จะมีปัญญาอันนี้หันมาใช้ต้องได้รับการฝึกหัดขัดเกลาให้รู้จักภาวะที่แท้ของธรรมชาติ หน้าที่และภารกิจที่ของธรรมชาติ การปฏิบัติดีและปฏิบัติชอบตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติและประจักษ์ผลที่เกิดจากการปฏิบัติ ปฏิบัติชอบ

นักเรียนของเรามีปัญญาและวิญญาณที่ดีได้ก็ต่อเมื่อครูเป็นผู้รู้แจ้ง รู้จริง และคิดชอบ และสามารถเป็นผู้นำทางที่ถูกที่ควร ให้เขาได้เจริญรอยตาม โดยนัยนี้ครูจึงเป็นแบบอย่างและเป็นแม่พิมพ์ แต่ครูจะไม่ครอบงำเขาและบังคับให้เข้าเป็นทางความคิดของครู เด็กก็เป็นนุชน์ย์ เป็นตัวของตัวเอง เขายาก็จะเดินตามครูได้ แต่เขาจะเดินด้วยวิธีและทำทางของเขา ถ้าครูสามารถนำทางให้เขารถึงที่หมายอันพึงประสงค์ของหลักสูตรได้ครูก็ได้ทำหน้าที่สมบูรณ์แล้ว

ข้อสื้น ครุภัณฑ์มีศาสตร์และศิลปะ

วิชาครุนั้นเป็นศาสตร์อย่างหนึ่ง เป็นศาสตร์ที่มีพื้นฐานที่มาหนักแน่น มีหลักการและทฤษฎี มีวิธีการและแนวปฏิบัติ สามารถวิจัยและพัฒนาให้เกิดความรู้ใหม่ได้ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ครุศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยการพัฒนามนุษย์ ให้มีคุณภาพและคุณธรรม เป็นศาสตร์ที่สร้างสรรค์สร้างให้มีชีวิตและจิตใจของมนุษย์ ให้เกิดคุณค่าต่อตนเองและส่วนรวม

การเป็นครู คือการพัฒนาคุณภาพชีวิต อะไรก็ตามที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจะต้องมี “คุณ” (คือประโยชน์) มี “งาน” (คือความประณีต ละเอียดอ่อน เป็นระเบียบ) และมี “ความดี” (คือคุณธรรม) ศิลปะของการสอน ศิลปะของการสร้างความสัมพันธ์ ศิลปะ

ของการกล่อมเกล้าจิตใจและความประพฤติ เป็นคุณงามความดีที่ครูต้องสร้างและสั่งสม เอาไว้ตลอดชีวิตของครู

ข้อห้า ครูคือผู้ดำเนินการและคำนึงถึงความเป็นไทย

ครูเปรียบเสมือนทหารกล้ากลุ่มหนึ่งที่ต้องตราตรึงต่อสู้กับความเบลา ความไม่รู้และความจนตระหนักความคิด การมองคนอื่นและศึกษาว่าบ้านเมืองอื่นเขาทำอะไรอย่างไร นั่นเป็นสิ่งที่ดีแต่ครูไทยต้องเป็นคนมีหลัก และมีความเป็นไทย ครูไทยต้องรู้ว่าประวัติและความเป็นมาของ การสอนแบบไทยแท้ ๆ นั่น เป็นอย่างไร คุณค่าอันสูงส่งของ การศึกษาไทยนั้นอยู่ที่ไหน เราจะจัดการสอนโดยนำเอาปรัชญาของไทยเราเองมาใช้ได้อย่างไร และผสมผสานกับหลักของสถากรัมอย่างไรจึงจะเกิดวิธีการอันกળกเลี่นเหมาะสม กับสภาพของเด็กไทยและชุมชนไทยเรา

ทั้งนี้อาจสรุปได้ว่า ครู คือ บุคคลสำคัญที่มิได้ทำหน้าที่สอนหนังสือแก่ผู้เรียน เท่านั้น แต่ครูยังเป็นผู้อบรม สั่งสอน ให้ความรู้และคุณธรรมในการดำเนินชีวิตแก่ผู้เรียน

ดังนั้น วิชาชีพครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทย ถือว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติ เป็นผู้ให้บทบาทเป็นวิทยาทาน เพื่อความเจริญของบุคคลและสังคม ในความสำนึกรักของ ศิษย์ ครูเป็นบุคคลซึ่งควรแก่การยกย่อง เคารพ นูชา ในความรู้สึกของคนทั่วไป ครูเป็น แม่พิมพ์ของชาติ ค่านิยมเช่นนี้มีอยู่ในหมู่คนไทยมาช้านาน (สุโขทัยธรรมราชา, 2527)

บทบาทหน้าที่ของครู

อุทัย ดุลยเกynom (2544 อ้างถึงใน รัชนีกร แห่งสัมมัสด 2547) ได้ให้ ความหมายของคำว่า “บ้าน” หรือ “Home” ตามครรลองของการเรียนรู้ว่า

H (Head) หมายถึง ศติปัญญา สนใจคิด ระบบวิธีคิด
ศติปัญญาที่ไม่ใช่การจำเพียงอย่างเดียว

O (Occupation) หมายถึง สัมมาอาชีวะ เลือกดำเนินชีวิต การ ประกอบอาชีพสุจริตหาเลี้ยงชีวิตได้อย่างพอเพียงกลมกลืนกับธรรมชาติ ไม่เบียดเบี้ยนชีวิตธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม

M (Mental, Mentality) หมายถึง จิตใจ สนใจในเรื่องการพัฒนาจิตใจ
จิตวิญญาณ คุณค่าในความเป็นมนุษย์
E (Emotion) หมายถึง อารมณ์ สนใจ พัฒนาการทางอารมณ์
ของเด็ก ความสนใจ เยื่อเยี้ยน ความ
มั่นคงในการเผชิญและแก้ปัญหา

จากความหมายดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า บ้านมีผลต่อพัฒนาการของเด็ก ทั้ง
ด้านสติปัญญา อารมณ์ จิตใจ การพัฒนาการเรียนรู้พื้นฐานของบ้านนำไปสู่การมีชีวิตที่มี
คุณภาพ ทั้งด้านการประกอบอาชีพและการใช้ชีวิตส่วนตัว

ครูในฐานะที่เป็นวิชาชีพและเป็นปูชนียบุคคลในสังคมนั้น ครูมีบทบาทและ
ความสำคัญต่อสังคมมากนัย ตั้งแต่เยาวชนอันเป็นสมาชิกใหม่ของสังคมจนถึง
ประเทศชาติโดยส่วนรวม สำหรับการเปรียบเทียบบทบาทและความสำคัญของครูใน
ฐานะวิศวกรสังคมนั้น เป็นการมองอาชีพครูเพียงด้านหนึ่งเท่านั้น คือมองว่าครูอยู่ในฐานะ
ผู้สร้างหรือร่วมสร้างสังคม แท้ที่จริงแล้ว ในสังคมยุคปัจจุบันที่มีความซับซ้อนและสับสน
มากขึ้น ปัญหาของสังคมก็ซับซ้อนมากยิ่งขึ้นด้วย ปัญหาที่ไม่เคยมีในอดีตมีเกิดขึ้น
เรื่อยๆ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมเดือนโกรມ เป็นต้น ครูต้องเป็นผู้เยียวยา
สังคม เป็นผู้มีบทบาทและความสำคัญในการร่วมแก้ไขปัญหาสังคมในทุกระดับอีกด้วย
นอกจากเป็นผู้สร้างและผู้เยียวยาสังคมแล้ว บทบาทและความสำคัญของครูต่อสังคมมาก
ที่สุดอีกประการหนึ่งก็คือ การปกป้องความเสื่อมโทรมของสังคมและประเทศชาตินั่นเอง
ทั้งนี้ได้มีการสรุปบทบาทหน้าที่ของครูไว้ดังนี้

ธีรศักดิ์ อัครบรร (2541) ได้กล่าวถึง บทบาทและความสำคัญของครูใน
ปัจจุบันไว้ 4 ด้าน คือ

1. บทบาทและความสำคัญของครูต่อการสร้างเยาวชน

ครูควรมีบทบาทในการสร้างและดูแลคุณครองเด็กดังนี้

1.1 ครูจะต้องประพฤตินให้เป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นที่พึงของเด็ก

1.2 ครูควรเป็นหัวนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา เมื่อเด็กเกิดปัญหาจะ
ได้สามารถช่วยเหลือ และแก้ไขได้

1.3 ครูจะต้องเป็นผู้ประสาน ระหว่าง ครอบครัว ชุมชน กับโรงเรียน
เพื่อที่จะได้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กได้

1.4 ครูต้องเป็นผู้เสียสละ อุทิศเวลา ทั้งแรงกาย แรงใจ และสติปัญญา เพื่อช่วยเหลือเด็ก

1.5 ครูต้องทราบ และไม่เพิกเฉย ต่อสิทธิเด็ก และให้การคุ้มครองสิทธิเด็กอย่างเป็นรูปธรรม

2. บทบาทและความสำคัญของครูในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ทรัพยากรมนุษย์ระดับแรงงาน และแรงงานกึ่งฝีมือ ครูพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระดับนี้ ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์คือ เป็นสมาชิกที่ดีของมนุษยชาติ กล่าวคือ สามารถอ่านออกเขียนได้ คำนวณได้ เข้าใจสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เข้าใจและติดตามความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ รู้จักนำร่องรักษาสุขภาพอนามัยส่วนตัว และชุมชน รู้จักวิเคราะห์เหตุผล และแสวงหาทางเลือกหลาย ๆ ทาง ในการแก้ปัญหาของตนเองและชุมชน ได้ รู้จักเลือกและวางแผนปฎิบัติที่เหมาะสม ตลอดจนเป็นผู้ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและรู้จักช่วยเหลือผู้อื่นตามสมควร

3. บทบาทและความสำคัญของครูในการรักษาชาติและวัฒนธรรม

บทบาทของครูในการส่งเสริมวัฒนธรรมของชาตินี้ สำนักงานคณะกรรมการการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2537) ได้เสนอวัฒนธรรมไทยให้ครูนำไปเป็นแนวทาง ในการจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนไว้ดังนี้

3.1 สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ครูให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องประวัติความเป็นมาของชาติไทย ปลูกฝังให้เกิดความรักความหวงเหงน และกตัญญูรักภูมิประเทศไทย ที่ได้เสียสละเพื่อชาติ ปลูกฝังระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ครูให้ความรู้เกี่ยวกับศาสนาและปลูกฝังให้กระหนกถึงคุณค่าและปฏิบัติตามหลักธรรม ตลอดจนให้กระหนกในพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์

3.2 วิถีครอบครัวและชุมชน ครูสั่งสอนให้กระหนกและเห็นความสำคัญของครอบครัวและชุมชนให้เข้าใจบทบาทหน้าที่ในการเป็นสมาชิกที่ดี ของครอบครัวและชุมชน

3.3 ขนบธรรมเนียม และประเพณีไทย ครูสั่งสอนให้กระหนกว่า ขนบธรรมเนียมและประเพณีไทยเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความเชื่อและค่านิยม เป็นสื่อเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม โดยให้นักเรียนได้เข้าใจ เกี่ยวกับเนื้อหาสาระและแก่นแท้ ของขนบธรรมเนียมและประเพณีที่ถูกต้อง

3.4 ภาษาไทย ครูสั่งสอนให้ทราบนักว่า ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของชาติที่มีคุณค่า น่าภาคภูมิใจ ภาษาเป็นสิ่งบ่งบอกถึงความเป็นชาติอารยะ ครูต้องส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรักและใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งเข้าใจและเห็นความสำคัญของภาษาในฐานะที่เป็นเครื่องมือสืบสานวัฒนธรรม

3.5 ระเบียบวินัย ครูสั่งสอนให้นักเรียนทราบนักว่า ความมีระเบียบวินัยของคนในสังคมนั้น เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกทางด้านความคุณค่าของ ครูช่วยปลูกฝังจิตสำนึก และส่งเสริมให้ปฏิบัติตามให้มีระเบียบวินัยที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย

3.6 ค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรม ครูสั่งสอนให้ทราบนักว่า ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรม เป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวทางสังคมที่สำคัญ การปฏิบัติตามค่านิยมที่พึงประสงค์ของสังคม เช่น การยิ้มแย้มแจ่มใส การขอบคุณและขอโทษ การเอื้อเพื่อเพื่อแผ่ การประทับตราและออม การขยัน รักความยุติธรรม และรักสงบ เห็นอกเห็นใจผู้ด้อยโอกาส ตลอดจนการเสียสละเพื่อส่วนรวม ค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรมเหล่านี้นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี

3.7 วิถีชีวิตและภูมิปัญญาไทย ครูสั่งสอนให้ทราบนักว่าคนไทยสามารถใช้ปัญญา แก้ปัญหาการดำรงชีวิต ประสานสัมพันธ์กับธรรมชาติ ครูส่งเสริมให้นักเรียนภูมิใจ การมีวิถีชีวิตตามกรอบวัฒนธรรมไทย ส่งเสริมการนำภูมิปัญญาไทยมาพัฒนาเพื่อพัฒนาแนวทาง ในการดำรงชีวิต

3.8 ศิลปกรรมแบบไทย ครูสั่งสอนให้ทราบนักว่า ศิลปกรรมเป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรมในด้านความงามและความงามซึ่งที่เป็นรูปธรรม ครูส่งเสริมให้รู้จักการอนุรักษ์ การสร้างสรรค์และให้มีความเข้าใจในคุณค่าหรือความซึ้งในศิลปกรรมไทย

3.9 วัฒนธรรม กับการท่องเที่ยว ครูสั่งสอนให้ทราบนักว่าวัฒนธรรม เป็นสิ่งจูงใจการท่องเที่ยวที่สำคัญประการหนึ่ง การท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสร่วมของท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ครูส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลอดจนการพยายามในการท่องเที่ยว

3.10 วัฒนธรรมกับการพัฒนา ครูสั่งสอนให้ทราบนักว่า พื้นฐานการพัฒนาชาติบ้านเมืองที่สำคัญคือการพัฒนาคน การพัฒนาจิตใจคนเป็นการพัฒนาที่ต้องใช้มิติทางวัฒนธรรม อันเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน การพัฒนาโดยใช้พื้นฐานทางวัฒนธรรม เป็นการพัฒนาที่มีคุณภาพระหว่างความก้าวหน้ากับการอนุรักษ์

นอกจากวัฒนธรรมดังกล่าวข้างต้นแล้ว ครุยังควรช่วยสร้างเสริมวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ อีกด้วย เช่น วัฒนธรรมทางการเมือง วัฒนธรรมการใช้ถนน วัฒนธรรมการเข้าคิว เป็นต้น

4. บทบาทและความสำคัญของการเยี่ยวยาสังคม

ในโลกที่สับสนวุ่นวายปัจจุบันนี้ มีบุคคลจำนวนมากที่ต้องเผชิญผลกระทบที่ตนไม่ได้เป็นผู้ก่อขึ้นด้วยตัวเอง เช่นเด็กพิการต่าง ๆ ทั้งทางกายและทางจิตใจ เด็กเหล่านี้เป็นผลผลของสังคม เช่นกัน หากไม่มีโรงเรียนการศึกษาพิเศษให้ก็ย่อมเป็นภาระแก่พ่อแม่ ผู้ปกครองอย่างยิ่ง ครุในโรงเรียนเหล่านั้นช่วยให้เด็กพิการสามารถช่วยเหลือตนเองได้ก็เป็นการช่วยสังคมอย่างมาก นอกจากบรรดาผู้หลังคิดที่ต้องไทยทั้งในสถานพินิจและในเรือนจำในปัจจุบัน มีครุเข้าไปให้การศึกษาอย่างทั่วถึง บุคคลเหล่านี้เมื่อพ้นโทษอกมา ก็ย่อมดีกว่าไม่ได้รับการขัดเกลาเลย ครุจึงได้ขอว่าเป็นผู้เยี่ยวยาสังคมอีกด้วย

กระทรวงศึกษาธิการ (อ้างถึงในพระราชบัญญัติ พ.ศ. ๒๕๓๙) ได้สรุปบทบาทที่พึงประสงค์ของครุไว้ดังนี้

1. ลักษณะและบทบาททั่วไป

1.1 รักการอ่าน รักการศึกษาค้นคว้า ปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ มีความมั่นใจ และ ศรัทธาในอาชีพครุ

1.2 มีความคิดเป็นของตนเอง กล้าแสดงออกเพื่อเผยแพร่ความคิดเห็นหรือความรู้ใหม่ ๆ ต่อสาธารณะ หรือพัฒนาอาชีพของตนโดยบริสุทธิ์ใจ

1.3 ประพฤติและวางแผนอยู่ในกรอบศีลธรรมจรรยาอันเป็นบรรทัดฐานที่ยอมรับโดยทั่วไปในชุมชน

1.4 ประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพพอสมควรแก่อัตภาพ นานะ นาบบั้น มัธยัสถ์ อดออม ไม่เห็นแก่ความเจริญทางวัตถุ เกินกว่าคุณธรรมและจริยธรรม

2. บทบาทต่อนักเรียน

2.1 เปลี่ยนแปลงจากบทบาทที่เป็นผู้สอน ผู้แสดงนำเดียวกับกรณีในการเรียน มาเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่ม สนับสนุนให้นักเรียนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ เป็นผู้ช่วยและผู้แนะนำให้นักเรียนมีหลัก รู้จักวิธีที่จะศึกษาค้นคว้า

และเลือกทางของตนเองได้ โดยไม่มีการบังคับให้เชื่อตามครู เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอย่างอิสระและมีเหตุผล

2.2 ฝึกนักเรียนให้มีความสามารถในการทำงานรวมกลุ่ม รู้จักวิพากษ์วิจารณ์ด้วยตนเองต่อการถูกวิจารณ์ ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น มีความอดกลั้น มีวินัยในตนเอง สำนึกรักในสิทธิของตนเองและผู้อื่น เคารพกฎของสังคมในการอยู่ร่วมกัน รู้จักใช้สิทธิรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม

2.3 สนใจศึกษาธรรมชาติ และ ความแตกต่าง ของตัวคิมย์แต่ละคน เพื่อนำมาเป็นข้อสังเกตพิจารณาในการปฏิบัติตัวต่อคิมย์ ให้ความรักความเอาใจใส่อย่างเท่าเทียมกัน เพื่อให้ได้รับความสนิทสนมและความไว้วางใจจากคิมย์ เป็นการขัดข้องว่างระหว่างครูกับคิมย์อย่างได้ผล

2.4 พยายามค้นหาความสนใจ ความสามารถ และความนัดของนักเรียน แต่ละคน เพื่อหาทางส่งเสริมแนะนำการเลือกวิชา และอาชีพแก่นักเรียนให้เหมาะสม

2.5 ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนฝึกไฟในคุณธรรม จริยธรรม โดยไม่หลงใหลวัตถุ และเห็นคุณค่าของการรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติ ฯลฯ

นอกจากนี้พระราชบัญญัติ มั่นคงหัตถ์ (2537) ได้สรุปหน้าที่และความรับผิดชอบของครูไว้วดังต่อไปนี้

1. ฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงามต่าง ๆ ให้แก่คิมย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ครูทุกคนต้องกระทำควบคู่ไปกับการสอนศิลปวิทยาการต่าง ๆ ทุกแขนงวิชา ครูทุกคนต้องดีใจว่า เป็นความรับผิดชอบของตน จะลงทะเบียนหรือปล่อยปละละเลยไปมิได้ หากครูมุ่งสอนแต่ความรู้ โดยมิได้ฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมต่าง ๆ ให้แก่คิมย์ คิมย์จะมีความรู้แต่ขาดคุณธรรม คนที่มิมีแต่ความรู้แต่ขาดคุณธรรม จะเป็นอันตรายต่อสังคมอย่างมาก หากครูคนใด ปล่อยให้คิมย์ของตนเป็นเช่นดังกล่าว ก็เท่ากับว่าครูคนนั้น เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการทำลายสังคมด้วย

2. ปกครองดูแลทุกชีวิตรักษาสุขภาพ นักเรียนเมื่ออยู่ที่บ้านย่อมได้รับการดูแลเอาใจใส่ ทุกชีวิตรักษาความสะอาดหรือผู้ป่วย เมื่อมารอยู่ที่โรงเรียนจึงเป็นหน้าที่ของครูอาจารย์ทุกคนที่จะดูแลเอาใจใส่ ทุกชีวิตรักษาสุขภาพของคิมย์ให้ทั่วถึง อย่างสม่ำเสมอ เช่น ดูแล ห้ามป่วย ตักเตือน หรือลงโทษแก่นักเรียนที่มีนิสัยก้าวร้าว มิให้ทำความเดือดร้อนแก่เพื่อนนักเรียนด้วยกัน เป็นต้น

3. การประเมินผลความเจริญก้าวหน้าของศิษย์ ข้อนี้ถือว่าเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบ ของครูอีกประการหนึ่ง ที่ครูจะละเอียดไม่ได้ ทั้งนี้ เพราะถ้าหาก ปราศจากการประเมินผลเสียแล้ว ครูก็ไม่อาจทราบได้ว่า ศิษย์ของตนมีความ เจริญก้าวหน้าหรือ ได้รับการพัฒนาขึ้นกว่าเดิมเพียงใด ดังนั้นจึงถือว่า การประเมินผล ความเจริญก้าวหน้า ของศิษย์เป็นหน้าที่ของครูทุกคน ต้องกระทำเป็นระยะ ๆ ตลอดเวลา ที่มีการเรียนการสอน

4. แนะนำการศึกษาและอาชีพแก่ศิษย์ เนื่องจากนักเรียนแต่ละคนมี ความแตกต่างกันทั้งด้านสติปัญญา ความสามารถ ความดันด้า และบุคลิกภาพ เมื่อเป็น เช่นนี้ หากครูสามารถช่วยให้นักเรียนสามารถเลือกศึกษาเล่าเรียนวิชาการ หรือวิชาชีพ ได้ ตามความเหมาะสมแล้ว ก็จะช่วยให้นักเรียนมีความเจริญงอกงามและประสบความสำเร็จ ในชีวิตค่อนข้างสูง หน้าที่ของครูอาจารย์ในด้านนี้คือการแนะนำทางการศึกษา และ อาชีพแก่นักเรียน ให้เหมาะสมกับระดับสติปัญญา ความสามารถ ความดันด้า และ บุคลิกภาพของตน

5. การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเจริญงอกงามของศิษย์ เช่นกิจกรรม ลูกเสือ-เนตรนารี บุวกาชาด รักษาดินแดน การแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียน และการอยู่ ค่ายพักแรม เป็นต้น

6. ปฏิบัติงานในหน้าที่และงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จเรียบร้อย และ มีคุณภาพ หมายถึง งานใด ๆ ก็ได้ที่ผู้บังคับบัญชามอบให้ทำ เมื่อได้รับมอบหมายแล้ว ต้องถือว่าเป็นหน้าที่ และความรับผิดชอบ ต้องกระทำงานนั้นให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพ ทุกครั้ง

7. ดูแลสอดส่องป้องกันภัยพิบัติ ภัยไฟบังเกิดแก่ทรัพย์สินของโรงเรียน ซึ่งก็คือทรัพย์สินของทางราชการ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ และความรับผิดชอบของครู อาจารย์ทุกคน ที่จะต้องช่วยรักษาทรัพย์สินของโรงเรียนทุกสิ่งทุกอย่าง ให้อยู่เป็นปกติ เช่นเดียวกับทรัพย์สินที่บ้านของตนเอง

8. สร้างเสริมสมรรถภาพทางวิชาการให้แก่ตนเองอย่างสม่ำเสมอ แม้ว่า ครูอาจารย์ทุกคนจะสำเร็จ ปริญญามาแล้วก็หาเป็นการเพียงพอไม่ ต้องศึกษาค้นคว้าหา ความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

9. การควบคุมตนเอง ให้ตั้งตนอยู่ในคุณธรรมของความเป็นมนุษย์ และ ความเป็นครู หน้าที่ของครูในข้อนี้มิใช่เป็นหน้าที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนศิษย์ แต่เป็น

หน้าที่และความรับผิดชอบที่สำคัญที่สุด เพราะต้าหากครูอาจารย์คนใดไม่สามารถควบคุมตนเองให้เป็นคนมีคุณธรรมของความเป็นมนุษย์ และความเป็นครูได้แล้ว จะผลอยทำให้ครูอาจารย์ละเลยหรือทอดทิ้งหน้าที่ของครูในข้ออื่น ๆ ดังกล่าวเสียสิ้น การที่ครูอาจารย์ล่วงมากบังรักษาความเป็นครู หรือปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างสม่ำเสมอ ก็ เพราะครูอาจารย์เหล่านั้นยังมีคุณธรรมของความเป็นครูและความเป็นมนุษย์อยู่นั้นเอง (ยนต์ ชุมจิต . 2530)

ในส่วน ทองอินทร์ วงศ์โสธร (2544 อ้างถึงใน อุมา สุคนธามาน, 2547) ได้กล่าวถึงครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นผู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มที่ตามศักยภาพ นอกจากครูจะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพแล้ว ประการที่สำคัญที่สุด คือครูยังต้องมีความscrathra ในอาชีพครู มีความรักความหวังดี มีน้ำใจ มีความเมตตากรุณาแก่นักเรียน ครูจึงเป็นผู้นำที่สำคัญทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ทองอินทร์ วงศ์โสธร ได้สรุปถึงแนวคิดหลักของพฤติกรรมผู้นำของครูในห้องเรียนมีสองมิติ มิติหนึ่งมุ่งวินัย อีกมิติหนึ่งไฟเมตตา พฤติกรรมมุ่งวินัยหมายถึงพฤติกรรมที่ครูแสดงออกเพื่อควบคุมนักเรียนโดยการยึดระเบียบหรือคำสั่งเป็นเกณฑ์ พฤติกรรมไฟเมตตา หมายถึงพฤติกรรมที่ครูแสดงออกซึ่งความอึ้นดูดื่อนักเรียน เมื่อนำพฤติกรรมทั้งสองมิตินา ประกอบกันก็จะได้ครู ๕ แบบ คือ

1. ครูอัตตา เป็นครูที่มีพฤติกรรมผู้นำต่าทั้งสองด้าน
2. ครูเดชา เป็นครูที่มีพฤติกรรมผู้นำมุ่งวินัยสูงแต่ไฟเมตตาต่า
3. ครูบูรณา เป็นครูที่มีพฤติกรรมผู้นำสูงทั้งสองด้าน
4. ครูอารี เป็นครูที่มีพฤติกรรมผู้นำมุ่งวินัยต่าแต่ไฟเมตตาสูง
5. ครูมัชภินา เป็นครูที่มีพฤติกรรมผู้นำปานกลางทั้งสองด้าน

จากการวิจัยพฤติกรรมผู้นำของครูในห้องเรียน พบว่าในภาพรวมครูอารี และครูบูรณา มีความสำเร็จสูงกว่าครูอัตตา ครูเดชาและครูมัชภินา และครูบูรณา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นนักวิชาชีพครูสูงสุด แสดงให้เห็นว่าครูบูรณาที่มุ่งงานสูงและมุ่งคนสูงมีประสิทธิภาพมากที่สุด นอกจากนั้นผลการวิจัยยังแสดงภาพที่ชัดเจนของครูที่ไฟเมตตา เช่น ครูอารี ในด้านการเป็นที่ยอมรับของเพื่อนร่วมงาน ผู้ปกครองและผู้บังคับบัญชาอยู่ในระดับสูง ดังนั้นลักษณะของครูยุคใหม่ประการหนึ่งควรจะเป็นภาพของครูอารีและครูบูรณา ในขณะที่ครูอัตตา ครูเดชา และครูมัชภินา น่าจะเป็นครูที่ได้รับการพัฒนามากที่สุด

ทองต่อ กล่าวไว้ใน ณ อยุธยา (2546 อ้างถึงใน อุมา สุคนธ์นา, 2547) ได้สรุปลักษณะของครูที่ดีตามคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาไว้ดังนี้

1. ปิตา การทำตัวให้เป็นที่รักของศิษย์
2. ครุตา การทำตัวให้เป็นที่เกรงขามของศิษย์
3. ภานីยตา การทำตนให้เจริญก้าวหน้า
4. วัตตุตา การอุตสาหสั่งสอน
5. วงศักขันติ การอดทนต่อคำบ่นกวนของศิษย์
6. คัมภีร์จากการณ์ การขยายข้อความที่ลึกเข้าให้เห็นง่าย
7. อนิโยชน์ การไม่ซักนำลูกศิษย์ไปในทางไม่สมควร

นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงเทวดาประจำทิศทั้ง 6 ซึ่งทิศเบื้องขวา คือครูอาจารย์หน้าที่ของศิษย์กับครูในทิศ 6 ได้แก่ ศิษย์พึงนำรุ่งด้วยสถาน ๕ คือ ด้วยลูกเขินยืนรับด้วยเข้าไปยืนอยู่รับใช้ ด้วยเชื้อฟัง ด้วยอุปถัมภ์ และด้วยเรียนศิลปวิทยาโดยการพ ส่วนครูอาจารย์ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยสถาน ๕ คือ แนะนำดี ให้เรียนดี บอกศิลปวิทยาให้ลึกซึ้ง ยกย่องให้ประกายในเพื่อนฝูง และทำความบื้องกันในทิศทั้งหลาย เมื่อพิจารณารายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะครูที่พึงประสงค์ของครูยุคใหม่ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งกล่าวไว้ว่า สังคมไทยต้องการครูดี ครูเก่ง ครูที่มีความรู้คุณธรรม ครูที่มีความรักและศรัทธาในอาชีวศึกษา รับผิดชอบต่อหน้าที่ ขยัน อดทน และทำงานหนัก ทุ่มเทให้กับการเตรียมแผนการสอน การจัดทำสื่อการสอน การจัดกิจกรรมให้เด็กได้ฝึกกระบวนการคิด ฝึกการปฏิบัติ และให้เด็กเรียนอย่างมีความสุข และเมื่อพิจารณาให้ลึกซึ้ง ครูยุคใหม่จะมีแนวทางและกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะการสอนคุณธรรมเพื่อให้เหมาะสมกับการเป็นครูที่ดี ครูที่เก่ง และครูที่ให้ความสุขแก่ผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

ครูที่ดี

1. ครูอาจารย์จะต้องเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีเมตตาธรรม มีความเป็นก้าลยาณมิตรต่อศิษย์ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับศิษย์
2. ครูผู้มีคุณธรรมจะต้องเข้าใจถึงกระบวนการเรียนการสอนวิชาการด้านคุณธรรม ต้องเน้นการปฏิบัติมากกว่าด้านเนื้อหาวิชาการเพื่อเกิดผลที่ชัดเจน ใช้วิธีการเรียนรู้แบบวิเคราะห์ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น สอนให้

รู้จักแบ่งปัน สอนให้รู้จักช่วยเหลือ เสียสละ รู้จักลดความทุกข์ รู้จักให้โอกาส สอนให้เป็นผู้รู้จักการรอคอย รู้จักการให้อภัย

3. ครูจะต้องมีความเข้าใจลึกซึ้งถึงเนื้อหาสาระการสอนด้านคุณธรรม โดยเน้นเรื่องศีล สมาน ปัญญา บรรเทาสหธรรม อริยสัจสี่ สอนให้พูดดี คิดดี ทำดี คบคนดี และไปในสถานที่ดี รู้จักเลือกสรรสิ่งที่ดี ละเว้นสิ่งที่ไม่ดี มิจิตໃใจเอื้อเพื่อ เข้ากับผู้อื่น ได้ดี เป็นคนใจกว้าง โอบอ้อมอารี

4. ครูจะต้องจัดกิจกรรมเกี่ยวกับคุณธรรมอย่างสม่ำเสมอ และให้เด็กได้มีส่วนร่วมกิจกรรมเสริมคุณธรรม และสามารถนำสิ่งที่ได้รับไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีคุณภาพ ครูควรติดตามและประเมินอย่างใกล้ชิด

5. ครูผู้สอนต้องเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อการฝึกอบรมคุณธรรม รวมทั้งโรงเรียนจะต้องจัดสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริง เน้นการปฏิบัติจริง ทำเป็นตัวอย่าง ยกย่องคนดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง และป้องป่ามคนชั่ว และสอนให้รู้จักบำบัดนุญคุณโดย เว้นชั่ว ประพฤติดี ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ครูที่เก่ง

1. ครูต้องสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ปลูกฝังให้มีความเห็นที่ถูกต้อง กระตือรือร้น รู้จักuhnuxway ไฟรู้ไฟเรียน มีมนาริ มีความอดทน ค้นคว้าอยู่ตลอดเวลา รู้เท่าทันโลก รู้จักประเมินตนเอง สอนให้รู้จริงและปฏิบัติได้จริง ครูต้องเป็นผู้ไกด์ชิด รู้ศักยภาพของผู้เรียนและสามารถแก้ปัญหาให้กับผู้เรียนได้

2. ครูต้องจัดเนื้อหาให้สอดคล้องกับกิจกรรม ฝึกผู้เรียนให้กล้าคิดกล้าแสดงออกในทางที่ดีงาม ให้ผู้เรียนได้เรียนความรู้รอบตัวของและความรู้ที่เป็นสากล

3. ครูควรปลูกฝังหลักคุณธรรมที่สำคัญต่อการเรียนรู้ คืออิทธินาทสี่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เพื่อให้ผู้เรียนมีความพอดี และรักที่จะเรียน

4. ครูต้องเน้นการสอนให้คิดอย่างมีเหตุผล สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ได้ รู้จักแสวงหาความรู้ ฝึกฝน คิดค้นค่วยตนเองอยู่เสมอ บังคับและแบ่งกับตัวเองได้

5. ครูต้องสอนให้รู้เท่าทันปัญหา รู้จักการเผชิญปัญหาและการแก้ปัญหา

6. ครูควรสอนจากธรรมชาติสิ่งใกล้ตัว สภาพที่เกิดการเปลี่ยนแปลง รู้จักสังเกตและบันทึกสิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ

7. ครูจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะทางวิชาการด้านภาษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ศิลปะ ดนตรี การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีความสามารถในการบูรณาการ คุณธรรม จริยธรรมกับวิชานេื้อหาหลัก เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ฯลฯ ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

ครูที่ทำให้ผู้เรียนมีความสุข

1. ครูสอนตามความสามารถและศักยภาพของผู้เรียน เรียนรู้ตาม ความชอบและความสนใจของตนเอง และสามารถนำสิ่งที่เรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. ครูฝึกจิตให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะ สร้าง สนับ โดยเน้นที่ใจเป็นสำคัญ

3. ครูสอนให้ผู้เรียนรู้จักการดำรงชีวิตตามฐานะของตน รู้จักพอใจและภูมิใจในสิ่งที่ตนมี ครองชีวิตตนเองได้ดี สอนให้รู้จักใช้ชีวิตเรียบง่าย ไม่เบียดเบี้ยน ตนเองและผู้อื่น จิตใจสงบเยือกเย็น รู้จักเอื้อเพื่อเพื่อแผ่ รู้จักประมาณตน รู้จักพอ รู้จักให้ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักวางแผนยอมรับความจริง

4. ครูต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ไม่บังคับเรียน คำนึงถึงธรรมชาติของผู้เรียนเป็นสำคัญ

5. ครูต้องสอนให้มีความอดทน มุ่งมั่นขยัน ให้รู้จักใช้ชีวิตหนทางสาย กลาง รู้จักใช้ธรรมะในการดำรงชีวิต

ปัจจุบันคณะกรรมการอำนวยการคุรุสภา ประกาศใช้ระเบียบคุรุสภาว่าด้วย จรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539 ขึ้นเพื่อใช้เป็นบรรทัดฐานการปฏิบัติของครู ดังนี้

1. ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ ช่วยเหลือส่งเสริม ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า

2. ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้อง ดึงดูมให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

3. ครูต้องประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ทั้งกาย วาจา และจิตใจ

4. ครูต้องไม่กระทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย ศติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์

5. ครูต้องไม่แสวงหาผลประโยชน์อันเป็นอามิสตินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ให้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการทำประโยชน์ให้แก่ตน

6. ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอยู่เสมอ

7. ครูย่อรักและสร้างในวิชาชีพครูและเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร
วิชาชีพครู

8. ครูพึงช่วยเหลือเกื้อ大局ครูและชุมชนในการสร้างสรรค์
9. ครูพึงประพฤติปฏิบัติ เป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย

จากที่กล่าวมาจะพบว่า บทบาทหน้าที่ของครูมีมากมาย และมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เต็มโตเป็นทรัพยากรอัจฉริยะค่าของสังคม หากจะพิจารณาบทบาทหน้าที่ของครูที่กล่าวมาจะพบว่า ส่วนใหญ่บทบาทหน้าที่ของครูต้องใกล้ชิด และเกี่ยวข้องกับผู้เรียน ดังนั้นหากครูผู้สอน สามารถปฏิบัติตามต่อผู้เรียนในลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนเพื่อ從ร่างกายอย่างมีคุณภาพแล้ว ย่อมเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนอย่างยิ่ง ซึ่งลักษณะการปฏิบัติตามดังกล่าว ก็คือ การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอนนั่นเอง

บทบาทหน้าที่ของโรงเรียน

ดิวี (Dewey, 1963 ข้างถึงใน รัชนีกร แห่งสัมมนา, 2547) ได้กล่าวถึงบทบาทของโรงเรียนไว้ดังนี้

1. โรงเรียนควรเป็นสถานที่ซึ่งเด็กมีโอกาสได้ทำงานร่วมกันมากกว่าที่จะให้เด็กอยู่นั่งฟังครูสอนเพียงอย่างเดียว
2. โรงเรียนควรมีหน้าที่ลดความสับสนวุ่นวายในสังคม โดยการให้เด็กมีโอกาสติดต่อสัมพันธ์กับสังคมอย่างใกล้ชิด
3. โรงเรียนควรฝึกฝนให้เด็กรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความสามัคคี ปรองดองกันและทำงานเป็นหมู่คณะ
4. โรงเรียนควรทำการสอนโดยให้เด็กลงมือปฏิบัติให้รู้จักใช้กล้ามเนื้อ นัยน์ตา ความรู้สึก โสตประสาทและรู้จักใช้พลังงาน พลังความคิดริเริ่ม นัยน์ตา ความรู้สึก โสตประสาทและรู้จักใช้พลังงาน พลังความคิดริเริ่ม
5. โรงเรียนไม่ควรมุ่งให้เด็กเชื่อฟังคำสอนว่าสอนง่าย และยอมปฏิบัติตามอย่างเดียว การเชื่อฟังทุกกรณีและพยายามทำงานที่ครูสั่งนั้น มิใช่เป็นการเตรียมตัวของเด็กเพื่อให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดี มีประสิทธิภาพในสังคมอุตสาหกรรม แต่เป็นการเตรียมตัวที่ไร้ค่านิยมในสังคมประชาธิปไตย

6. โรงเรียนควรเตรียมตัวเด็กเพื่อชีวิตทางการเมืองในอนาคต ควรฝึกให้เด็กรู้จักรับผิดชอบ มีความคิดริเริ่ม มีความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมของสังคม และมีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิตในสังคม

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน นิสิต นักศึกษา

1. ความหมายของปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน นิสิต นักศึกษา
นักการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศให้ความหมายของปฏิสัมพันธ์ไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ให้ความหมายของคำ “ปฏิสัมพันธ์” ว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ที่เกิดความรู้สึก และกิจกรรมที่บุคคลมีปฏิกริยาต่อกัน และทำให้การสื่อสารท่องเที่ยวนั้นเป็นไปตามที่ต้องการ แต่ไม่ใช่การสื่อสารทางการค้า หรือการค้าขาย แต่เป็นการสื่อสารที่มีความสัมพันธ์กัน

จินตนา บันฑะวงศ์ (2531) กล่าวว่า ปฏิสัมพันธ์ หมายถึง กระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม หรือระบบตั้งแต่สองระบบขึ้นไป ความสัมพันธ์นี้น ผลตุกรรมของแต่ละฝ่ายต่างก็มีอิทธิพล และได้รับอิทธิพลซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ต่างฝ่ายต่างก็รับอิทธิพลต่อ กัน และกันในขณะที่มีความสัมพันธ์กัน

คาร์เตอร์ (Carter, 1897) ให้ความหมายของพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ไว้ว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ต่างก็มีอิทธิพลและได้รับอิทธิพลซึ่งกันและกัน

จากคำจำกัดความดังกล่าวสรุปได้ว่า ปฏิสัมพันธ์ หมายถึง การแสดงพฤติกรรมระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปหรือระหว่างกลุ่มสังคมตั้งแต่สองกลุ่มขึ้นไป ที่มีผลผลกระทบซึ่งกันและกัน ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวก็จัดเป็นการสื่อสารลักษณะหนึ่ง

สำหรับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน นิสิต นักศึกษา เป็นรูปแบบการแสดงพฤติกรรมระหว่างครูกับนักเรียน นิสิต นักศึกษา ทั้งนี้ได้มีผู้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความหมายของปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน นิสิต นักศึกษา ไว้ดังนี้

Thomas (1987 อ้างถึงใน นรดี กิจบูรณะ, 2538) ได้กล่าวถึงลักษณะปฏิสัมพันธ์ของครูในชั้นเรียนว่า เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำการของครูที่แสดงต่อผู้เรียน เช่น การนำเสนอบทเรียน การถามคำถาม และการตอบคำถามนักเรียน เป็นต้น โดยที่พฤติกรรมของครูในชั้นเรียนนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ โดยการที่ผู้เรียนตอบสนองการกระทำการของครูอย่างไร รูปพฤติกรรม เช่น การตอบคำถาม การ

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครุกับผู้เรียน : 25
มหาวิทยาลัยราชภัฏสังขยา

อธิบายความหมายของคำ เป็นต้น ดังนี้ การกระทำของครู หรือปฏิสัมพันธ์ของครูในชั้นเรียน จึงมีอิทธิพลต่อการตอบสนองของนักเรียน

นรดี กิต្យาระ (2538) ได้กล่าวถึงปฏิสัมพันธ์ของครูในชั้นเรียนว่า เป็นพฤติกรรมการสอนหรือรูปแบบของพฤติกรรมการสอนของครู ซึ่งเป็นลำดับการกระทำที่ต่อเนื่องกันเอง

Terry Page และคณะ (1977) ได้ให้ความหมายของปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนว่า เป็นอิทธิพลระหว่างครูกับนักเรียนที่มีต่อกัน โดยเน้นถึงพฤติกรรมทางสังคมและการมีส่วนร่วมของครูกับนักเรียน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน นิสิต นักศึกษา หมายถึง รูปแบบการแสดงพฤติกรรมที่มีต่อกันของครูและนักเรียน นิสิต นักศึกษา มีความเกี่ยวข้องและมีอิทธิพลต่อการตอบสนองการการแสดงพฤติกรรมซึ่งกันระหว่างครูและนักเรียน นิสิต นักศึกษา

2. ความสำคัญของปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน นิสิต นักศึกษา

ภายในชั้นเรียนหนึ่ง ๆ ประกอบไปด้วย ครูกับนักเรียน ซึ่งมีกิจกรรมร่วมกันอยู่ตลอดเวลา ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนที่เกิดขึ้นจะมีอิทธิพลต่อบรรยากาศในการเรียนของนักเรียน ซึ่งจะเป็นทั้งสิ่งที่ช่วยให้สร้างความเบื้องหน้าอย่างในการเรียนให้แก่นักเรียน ทั้งนี้ นักเรียนอาจเรียนรู้ได้ดีเมื่อเกิดความสนหายใจ ร่าเริง แจ่มใส มีความผูกพันกับสิ่งนั้น สนใจในสิ่งที่ตนเองกำลังทำอยู่ หรืออาจเรียนรู้ได้น้อย หรือไม่อาจเรียนรู้ได้เลย เมื่อรู้สึกเบื่องหน้าอย่าง เมื่อรู้ว่าถูกบังคับ เมื่อถูกทำให้เกิดความละอายใจ หรือเมื่อถูกทำให้เกิดความรู้สึกกลัวเกรง ดังนั้น ห้องเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเรียนของเด็ก ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนควรตั้งอยู่บนฐานความเป็นกันเอง มีความคุ้นเคยสนิทสนม เข้าใจและวางใจได้ เมื่อทุกคนเป็นมิตรต่อกัน มีจิตใจเบิกบาน แจ่มใส การเรียนการสอนก็จะดำเนินไปด้วยความราบรื่น เพราะเด็กด้วยแสดงออกซึ่งความรู้สึกที่มีอยู่จริงทำให้ครูมีโอกาสปรับปรุงความคิดให้ดีขึ้น นั่นคือ การสร้างบรรยากาศแบบประชาธิปไตย ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สุด จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้

ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน และ มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียน สามารถแบ่งออกได้ 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

๑
๓๑.๑๐๒
๗๗๘๙
๑๑๔๙

1. ความสัมพันธ์แบบประชาธิปไตย (Democratic) ได้แก่ สัมพันธภาพที่ครูให้โอกาสนักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนและกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนทำงานร่วมกับครูแบบประชาธิปไตย มีการออกความคิดเห็น การรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันและใช้วิธีแห่งปัญญา ให้ครูเป็นเพียงผู้ค่อยแนะนำช่วยเหลือในการเรียน เป็นไปโดยถูกต้องมีกิจกรรมที่เหมาะสม การวัดผลเป็นไปตามแบบปรนัย และทำอย่างยุติธรรม สม่ำเสมอ

ความสัมพันธ์แบบนี้นับว่าได้ผลดี งานย่อมสำเร็จลงด้วยดี ทุกคนได้รับความพอใจในด้านบุคลิกภาพ เด็กจะได้รับการฝึกความรับผิดชอบ การให้ความร่วมมือ และการพึ่งกันและกัน

2. ความสัมพันธ์แบบอัตตาธิปไตย (Autocratic) ได้แก่ สัมพันธภาพที่ครูกำหนดเนื้อหา วิธีสอนและกิจกรรมทุกอย่างให้ โดยที่นักเรียนไม่มีส่วนร่วมเลย เมื่อมอบงานให้นักเรียนทำ นักเรียนต้องปฏิบัติตามโดยดีจะขัดแย้งไม่ได้ นักเรียนต้องไม่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และการวัดผลก็ดำเนินไปตามความพอใจของครู

ความสัมพันธ์แบบนี้ให้ผลดีในการเรียน คือ งานเสร็จนักเรียนสอนໄล่ได้ คะแนนดี แต่ด้านบุคลิกภาพทำให้เป็นคนก้าวร้าว ขาดความรับผิดชอบ เนื่องจากครูสึ่งว่าถูกบังคับกดซี่ ถ้ามีโอกาสสวิพากษ์วิจารณ์ก็จะแสดงออกอย่างรุนแรง โดยเฉพาะขณะที่ครูไม่ได้ยินหรือลับหลังครู ในระหว่างเด็กด้วยกันก็มีการข่มขู่ และถ้ามีสิ่งใดผิดก็จะหาตัวผู้ผิดมาลงโทษกัน

3. ความสัมพันธ์แบบปล่อยปละละเลย (Lessez-faire) สัมพันธภาพแบบนี้มักมีลักษณะตรงกันข้ามกับ ความสัมพันธภาพแบบอัตตาธิปไตย คือครูไม่เอาใจใส่ในการสอน และการอบรมนักเรียน ไม่เตรียมการสอน ปล่อยให้นักเรียนทำอะไรตามความพอใจ การสอนไม่ยึดถือหลักสูตร นักเรียนคนใดขยันก็เรียน จึงเกียจก็ปล่อยไป การวัดผลก็ไม่มีหลักเกณฑ์ ลักษณะบางประการของการสอนแบบนี้ทำให้ครูเข้าใจว่านี่แหลกคือ ความสัมพันธ์แบบประชาธิปไตย ทำให้เป็นผลเสียเพราะสัมพันธ์แบบนี้ไม่ได้ผลดี งานก็ไม่สำเร็จ แม้ว่าเด็กจะสนับสนุนใจตอนที่ปล่อย แต่เมื่อปรากฏว่าไม่มีผลงานอะไรคีดีนั้นนักเรียนก็เกิดความไม่พอใจตามมา

ความสัมพันธ์แบบนี้ไม่ส่งเสริมบุคลิกภาพที่ดี นักเรียนจะทำงานไม่เป็น ไม่รู้จักรับผิดชอบ ไว้ใจไม่ได้ และไม่ส่งเสริมการพัฒนานอนภาพแห่งตนของนักเรียนด้วย

3. ลักษณะปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน นิสิต นักศึกษา

หากพิจารณาลักษณะปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน นิสิต นักศึกษา แล้วจะพบลักษณะปฏิสัมพันธ์จำแนกได้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

3.1 ปฏิสัมพันธ์ในการเรียนการสอนระหว่างครูกับนักเรียน นิสิต นักศึกษา

การจัดการเรียนการสอนนั้น อิทธิพลของครูต่อนักเรียนในชั้นเรียน แสดงให้เห็นสภาพปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และซึ่งให้เห็นบรรยายกาศของชั้นเรียน โดยทั่วไปว่า ครูและนักเรียนมีทัศนคติต่อ กันอย่างไร นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ของชั้นเรียนเพียงใด ปฏิกิริยาต่าง ๆ เป็นเครื่องชี้ให้เห็นลักษณะอิทธิพลของครูในชั้นเรียน ซึ่ง เบลลาก (Bellack, 1963) ได้แบ่งอิทธิพลของครูในชั้นเรียนออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. อิทธิพลทางอ้อม หมายถึง พฤติกรรมที่ครูแสดงออกมาแล้ว ทำให้นักเรียนตอบสนองในลักษณะใดก็ได้ อิทธิพลทางอ้อมจะเกิดขึ้น ถ้าครูแสดงพฤติกรรม ออกในทำนองยอมรับ ขยายความ หรือสนับสนุนความคิดเห็นและความรู้สึกของนักเรียน ชนหรือให้กำลังใจ ตามคำตามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

2. อิทธิพลทางตรง หมายถึง พฤติกรรมที่ครูแสดงออกมาแล้ว ทำให้นักเรียนตอบสนองโดยการแสดงพฤติกรรมไปในทางที่ครูต้องการอย่างเดียวไม่ได้อิทธิพลประเภทนี้จะเกิดขึ้น เมื่อครูบรรยาย หรือแสดงความคิดเห็นฝ่ายเดียว เมื่อครูให้คำแนะนำหรือออกคำสั่ง ติเตียน หรือว่ากล่าว เพื่อให้นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรม

นอกจากนี้ พฤติกรรมของครูยังมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก โดยแบ่งพฤติกรรมของครูในชั้นเรียนออกเป็น 2 แบบ ดังนี้

1. กลุ่มครูที่มีอำนาจเหนือนักเรียน (Dominative) มีการปฏิบัติต่อนักเรียน เช่น บอกให้เด็กเข้าห้องนั่ง ใช้การเตือนสั่งให้เด็กทำสิ่งต่าง ๆ ตัดสินใจแบบปราศจากเหตุผล และเรียกร้องความสนใจจากเด็ก

2. กลุ่มครูแบบบูรณาการ (Integrative) มีการปฏิบัติต่อนักเรียน เช่น ตามถึงความสนใจของนักเรียน ให้ความช่วยเหลือเด็กในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ยอมรับพฤติกรรมของนักเรียนและมีการถึงความสนใจของนักเรียนในขณะที่สอน

จากการวิจัย พบว่า พฤติกรรมของนักเรียนขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของครู โดยนักเรียนที่เรียนกับครูที่มีพฤติกรรมแบบมีอำนาจเหนือนักเรียน จะเป็นคนที่มีพฤติกรรม ก้าวร้าว ส่วนนักเรียนที่เรียนกับครูแบบบูรณาการจะเป็นคนให้ความร่วมมือมีพฤติกรรม นำตัวเองได้

Stiles and Dorsey, (1950) ได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนโดยแบ่งการเรียนการสอนออกเป็น 2 แบบ คือ

1. การเรียนการสอนแบบอัตตาชีป์ไทย การเรียนการสอนแบบนี้เป็นแบบ “สั่งและเชื่อฟังโดยไม่มีข้อโต้แย้ง” เด็กจะสนใจในบทเรียนเพื่อคะแนนของเขาวง ไม่มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับเพื่อน ๆ การเรียนการสอนแบบนี้มีลักษณะอย่างนี้คือ

1.1 ครูต้องให้เด็กสนใจบทเรียนที่ตนกำลังสอนอยู่เท่านั้น ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายให้เด็กมีความองอาจในด้านอื่น ๆ ด้วย

1.2 ครูไม่ได้พยายามทำให้เด็กเห็นความสำคัญของการเรียนรู้แต่ต้องการคะแนนเป็นสำคัญ

1.3 การรักษาะเบียบวินัยในชั้นเรียน ใช้วิธีบังคับให้เด็กอยู่นั่ง ๆ ครูใช้กฎเกณฑ์ที่ตนพอใจ ไม่ได้คำนึงถึงธรรมชาติ และจิตใจของเด็ก ไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งบุคลิกภาพและความสามารถ

ครูที่ใช้การสอนแบบนี้ จะทำให้เด็กมีบุคลิกภาพแบบตัวใครตัวมันไม่มีทักษะการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม

2. การเรียนการสอนแบบประชาชีป์ไทย ครูจะเป็นผู้สร้างสถานการณ์ให้เด็กร่วมในการวางแผน และจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเรียนการสอน ครูยอมรับในเรื่องความแตกต่างของเด็กในด้าน ความสนใจ ความสามารถ ทัศนคติ ไม่มีการใช้แรงจูงใจภายนอก แต่ความสนใจในการเรียนเกิดขึ้น เพราะเด็กต้องการได้ความรู้มากกว่าคะแนน การเรียนการสอนแบบนี้ทำให้เด็กนักเรียนเป็นคนคล่องตัว รู้จักให้ความร่วมมือกับหมู่คณะ

Bellack ได้แบ่งพฤติกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนระหว่างครูกับนักเรียนเป็น 2 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมทางวาจา (Verbal Behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่ครูและนักเรียนแสดงออก เพื่อสื่อความหมายระหว่างกันโดยการพูดหรือการอ่านออกเสียง

2. พฤติกรรมที่ไม่ใช้วาจา (Non Verbal Behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่ครูและนักเรียนไม่ได้แสดงออกทางวาจา แต่เป็นการแสดงออกทางท่าทาง เช่น การเขียน การอ่านในใจ หรือพยักหน้า สั่นศีรษะ เป็นต้น

ครูมีความสำคัญมากต่อการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากครูเป็นผู้ที่ทำให้บุคคลได้เปลี่ยนพฤติกรรมไปตามที่ต้องการ วิธีสอนของครูเป็นการสร้างเสริม

ความรู้ให้สมบูรณ์ เป็นแบบฉบับแก่นักเรียนและเป็นการวางแผนไว้ว่า สิ่งใดควรหรือไม่ควรปฏิบัติ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนจะช่วยให้ครูและนักเรียนมีความเข้าใจซึ้งกัน และกันดีขึ้น ช่วยให้การเรียนได้ผลดี เพราะครูเป็นกันเองกับนักเรียน นักเรียนรู้สึกสบายใจที่จะทำความเข้าใจบทเรียน ซึ่งมีครูอยู่ช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ

จากแนวคิดดังกล่าว Flanders จึงได้ศึกษาเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ซึ่งมีอิทธิพลต่อกัน และส่งผลให้เกิดคุณลักษณะประส蒂ทิพลการเรียนรู้ ซึ่งจำแนกได้เป็นพฤติกรรมของครูและพฤติกรรมของนักเรียน ได้ ดังนี้

พฤติกรรมของครู แยกเป็น

ก. อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Influence) ได้แก่

1. ครูยอมรับความรู้สึกของนักเรียน เป็นพฤติกรรมที่ครูยอมรับความรู้สึกของนักเรียน และแสดงออกด้วยวิจารณ์ลักษณะที่เห็นอกเห็นใจ ไม่บ่นบ่น ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกในด้านที่พอใจของครูหรือไม่ก็ตาม

2. ครูให้คำยกย่องชมเชย เป็นการให้คำยกย่องชมเชย หรือสนับสนุนให้กำลังใจ การกล่าวว่า “ดีมาก” หรือ “ผุดต่อไปอีก” หรือ การพูดตลอดจนขึ้นแต่ไม่ใช่การล้อเลียนถูกทางนักเรียนคนใดคนหนึ่ง

3. ครูยอมรับความคิดเห็นและนำความคิดเห็นของนักเรียนมาใช้ เป็นการยอมรับความคิดเห็นและนำความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของนักเรียนมาใช้ในการสอน การนำความคิดเห็นของนักเรียนมาพูดช้าให้นักเรียนทั้งห้องได้รับทราบและอธิบาย หรือปูทางแต่งข้อความที่นักเรียนพูดให้ชัดเจนยิ่งขึ้น แต่เมื่อได้ความที่ครูสอดแทรกความคิดเห็นของตนลงไปด้วยจะด้อยด้วยที่ต้องบันทึกไว้ในพฤติกรรม ประเภทที่ 5

4. การถาม เป็นการถามคำถามเกี่ยวกับเนื้อหาหรือวิธีการต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนตอบ

ข. อิทธิพลทางตรง (Direct Influence) ได้แก่

5. การอธิบาย ครูอธิบายข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็นต่าง ๆ เกี่ยวกับเนื้อหาวิชา หรือวิธีการต่าง ๆ การแสดงความคิดเห็นของครู

6. การแนะนำแนวทาง เป็นการออกคำสั่งหรือแนะนำแนวทาง โดยมีความมุ่งหมายให้นักเรียนปฏิบัติตาม

7. การวิจารณ์หรือตัดสิน เป็นพฤติกรรมที่แสดงว่า ครูเป็นใหญ่ ในการเรียนการสอน การคุ่ว่านักเรียน การวิจารณ์คำพูดหรือการกระทำของนักเรียน การ

ไม่นักเรียนออกนักเรียนห้อง คำกล่าวที่ประสงค์ให้นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรมไปสู่แนวที่ครูประสงค์

พฤติกรรมของนักเรียน แยกเป็น

8. นักเรียนแสดงพฤติกรรมตอบสนอง นักเรียนพูดตอบสนองการพูดของครู

9. นักเรียนแสดงพฤติกรรมริเริ่ม นักเรียนเป็นฝ่ายริเริ่มในการพูดเอง เช่น แสดงความคิดเห็น การตั้งคำถามตามครู

10. การเขียนหรือสับสน ได้แก่ การหยุดเว้นระยะการพูด ช่วงเวลา แห่งการเขียน หรือความวุ่นวายสับสน ซึ่งไม่อาจจำแนกพฤติกรรมในขณะนั้นให้เข้าอยู่ในประเภทใดได้

ทั้งนี้สามารถสรุปแนวคิดเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครุกับนักเรียน นิสิต นักศึกษา ได้ดังตารางต่อไปนี้

ครุพูด	อิทธิพลทางข้อม	1. ยอมรับความรู้สึกของนักเรียน 2. ยกย่องหรือสนับสนุน 3. ยอมรับหรือนำความคิดเห็นของนักเรียนไปใช้ 4. ถามคำถาม
	อิทธิพลทางตรง	5. บรรยาย 6. ออกคำสั่ง 7. ดำเนินติดต่อหรืออ้างอำนาจบัญชา
นักเรียนพูด		8. นักเรียนพูด-โต้ตอบ 9. นักเรียนพูด-ริเริ่ม 10. ความเงียบ หรือความสับสน

นอกจากนี้ กาญจนา เกียรติประวัติ (2523) ได้สนับสนุนลักษณะปฏิสัมพันธ์ระหว่างครุกับนักเรียน นิสิต นักศึกษา ว่า ทำให้ครุพัฒนาและควบคุม พฤติกรรมการสอนของตนส่งผลต่อการเรียนของผู้เรียน ดังนั้น ลักษณะปฏิสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างครุกับนักเรียน นิสิต นักศึกษา จึงมีประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

จะเห็นได้ว่าครูไม่ใช่เป็นเพียงผู้ถ่ายทอดความรู้ อันจะเป็นเครื่องที่ช่วยให้อาชีพดำรงตนในสังคมเท่านั้น แต่ยังถ่ายทอดแบบฉบับความประพฤติ อุดมคติ และเจตคติ

ให้นักเรียนอีกด้วย การที่นักเรียนจะได้รับการถ่ายทอดนั้นต้องอาศัยความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

จากที่กล่าวมาแล้วได้ชี้ให้เห็นว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนนั้น มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักเรียน การกระทำการของครูนั้นจะช่วยสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้กับนักเรียนทั้งยังส่งเสริมให้นักเรียนสนใจต่อการเรียนตลอดจนปลูกฝังทักษะคุณค่าที่ดี และการประสบความสำเร็จของนักเรียน

3.2 ปฏิสัมพันธ์ภายนอกชั้นเรียนระหว่างครูกับนักเรียน นิสิต นักศึกษา

นอกจากผู้สอนและผู้เรียนจะมีบทบาทและกิจกรรมร่วมกันภายในชั้นเรียนแล้วนั้น ผู้สอนและผู้เรียนยังต้องมีการพบปะกันภายนอกชั้นเรียน ปฏิสัมพันธ์ภายนอกชั้นเรียนระหว่างครูกับนักเรียน นิสิต นักศึกษา จึงเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ลักษณะปฏิสัมพันธ์ภายนอกชั้นเรียนมีหลากหลาย เช่น การสนทนากลุ่ม การให้ความช่วยเหลือเป็นต้น แต่อย่างไรก็ดี ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน นิสิต นักศึกษา ก็ยังคงเกิดประโภชน์สูงสุดต่อผู้เรียน เพราะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และซึ่งชั้นแบบอย่างการวางแผน ที่ดีต่อผู้อื่น ทั้งยังเกิดเจตคติที่ดีต่อตัวผู้สอนซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อการเรียนรู้อย่างแน่นอน เพราะเจตคตินี้ผลต่อพฤติกรรมของบุคคล การที่นักเรียน นิสิต นักศึกษา เกิดเจตคติที่ดีต่อครูก็ย่อมทำให้มีพฤติกรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้มากما ย เช่น เข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอ ตั้งใจฟังขณะผู้สอนปฏิบัติการสอน เป็นต้น ครูผู้สอนก็เกิดความรัก ความเมตตา และเป็นกำลังใจในการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียน

ในทางตรงกันข้ามหากเกิดปฏิสัมพันธ์ที่ไม่ดีระหว่างครูกับนักเรียน นิสิต นักศึกษา ผู้เรียนก็จะเกิดเจตคติเปลี่ยนต่อครูผู้สอน ทำให้เกิดพฤติกรรมที่ขัดขวางต่อการเรียนรู้ในชั้นเรียน เช่น ไม่เข้าชั้นเรียน ไม่ตั้งใจเรียน ไม่ส่งงาน เป็นต้น และผู้สอนก็เกิดความเบื่อหน่าย ไม่อยากถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียน ประสิทธิภาพการเรียนรู้สูงสุดก็ย่อมไม่เกิดขึ้นแน่นอน

4. การพัฒนาปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์

การพัฒนาปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ เป็นลักษณะเนื้อหาสาระในการศึกษาวิจัย หรือขอบเขตของการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย

1. การอบรมเลี้ยงคู่เด็กที่มีผลต่อการปฏิบัติ ความรัก การสนับสนุน ความปรารถนาดี

2. ครูเป็นแบบอย่างที่ดี
  3. ความเป็นประชาธิปไตยในชั้นเรียนและในโรงเรียน
  4. การให้รางวัลและการลงโทษศิษย์
- โดยมีรายละเอียดในแต่ละหัวข้อดังนี้
1. การอบรมเลี้ยงดูเด็กที่มีผลต่อการปฏิบัติ ความรัก การสนับสนุน

ความปรารถนาดี

- 1.1 ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมมนุษย์
- 1.2 ความรัก และ การสนับสนุนจากสังคม
- 1.3 การอบรมเลี้ยงดูกับพฤติกรรมไม่พึงปรารถนา
- 1.4 ลูกภาพจิตกับพฤติกรรมที่แสดงออก
- 1.5 คุณค่าในตนและความภาคภูมิใจในตน

1.1 ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมมนุษย์

พฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งเพียงสาเหตุเดียว แต่จะเกิดจากหลาย ๆ สาเหตุประกอบกัน และกลุ่มทฤษฎีที่ได้กล่าวถึงสาเหตุของการกระทำพุติกรรมต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน คือ กลุ่มทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม (Interaction Model) โดยมีหลักในการกำหนด ตัวแปรเพื่อหาสาเหตุของพุติกรรมไม่พึงปรารถนา

สาเหตุของพุติกรรมแบบปฏิสัมพันธ์นิยม เป็นทฤษฎีที่เกิดมาจากการศึกษาสาเหตุของการกระทำ พุติกรรม ต่าง ๆ ของบุคคลในระหว่างปี ค.ศ. 1960 – ค.ศ. 1970 โดยได้สรุปจากการศึกษาไว้ว่า สาเหตุที่บุคคลจะแสดงพุติกรรมต่าง ๆ ออกมานั้นจะเกิดขึ้น มาจากสาเหตุ 4 ประการ คือ (Endler and Magnusson, 1977 อ้างถึงใน จริรัตน์ มั่นยืน และรุ่งทิพย์ สมานรักษ์, 2546)

1. สาเหตุภายในจิตใจของผู้กระทำ
2. สาเหตุด้านสภาพการณ์ภายนอก
3. สาเหตุทางจิตใจตามสถานการณ์
4. สาเหตุร่วมระหว่างจิตใจกับสถานการณ์

เอ็นเดอร์ และแมกนัสสัน (Endler and Magnusson, 1977) “ได้ขยายความสาเหตุของพุติกรรมทั้ง 4 แบบไว้ว่า

1. พฤติกรรมของบุคคลที่แท้จริงแล้วเป็นงานที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องของการกระทำ หรือผลการกระทำในหลาย ๆ รูปแบบ ระหว่างบุคคลและสภาพการณ์ที่พวกรเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย

2. บุคลิกลักษณะของบุคคลเป็นการทำกิจกรรมด้วยความตั้งใจ โดยผ่านกระบวนการมีปฏิสัมพันธ์

3. ในด้านของปฏิสัมพันธ์ของบุคคล ปัจจัยที่มีความสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคลคือ ความสามารถในการรับรู้และได้รับการกระตุ้น

4. ในด้านของสถานการณ์ในทางจิตวิทยา หมายถึง สถานการณ์ที่มีความสำคัญในการกำหนดปัจจัยที่สำคัญของการเกิดพฤติกรรม

นอกจากนี้ เออนเดอร์ บังไคได้ให้คำนิยามของปฏิสัมพันธ์ในแง่ของจิตวิทยาว่า เป็นการสืบสานอย่างมีหลักเกณฑ์ เพื่อห้องค์ประกอบส่วนของสถานการณ์ และบุคคลในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล

จึงสรุปได้ว่า การที่บุคคลจะกระทำการใด ๆ จะต้องเกิดจากสาเหตุ 4 ประการที่สำคัญคือ สาเหตุจากในจิตใจ สาเหตุภายนอกจากสถานการณ์ สาเหตุจากจิตใจตามสถานการณ์ และสาเหตุร่วมของจิตใจกับสถานการณ์ ดังนั้นในทางการศึกษา สาเหตุที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา จึงใช้ทฤษฎีดังกล่าวมาเป็นกรอบในปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ ซึ่งแยกเป็นสาเหตุภายนอกที่ส่งผลกระทบรอบร่ม เลี้ยงดู สภาพแวดล้อมในโรงเรียน ความสัมพันธ์ของครูกับนักเรียน ส่วนสาเหตุภายในที่ส่งผลต่อพฤติกรรม คือ ความรู้สึก เจตคติ ภาวะจิตใจหรือสุขภาพจิตฯ

1.2 ความรักสนับสนุนจากสังคม (Social Support) และบุคคล

การสนับสนุนจากสังคม เป็นปัจจัยการสนับสนุนจากภายนอก ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับปัจจัยภายในเรื่องความเชื่อ อำนาจของตน ความคิดเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์กับคนอื่น ซีแมน(Seeman, 1959 อ้างถึงใน สมิตตา เจิมพันธ์ 2545) กล่าวถึงความโดดเดี่ยวทางสังคมว่า หมายถึงการขาดการณ์หรือค่านิยมของบุคคลที่มีต่อสังคม ซึ่งจะปรากฏออกมายในรูปของการให้คุณค่าต่ำหรือไม่เชื่อในเป้าหมายหรือความเชื่อที่ตนในสังคมนำไปนิยมยกย่อง ซึ่งเป็นความคิดที่ขัดแย้งกับความคิดเชื่อของสังคม อันนำไปสู่การแยกตัวออกจากสังคม หรือไม่ได้รับการยอมรับทางสังคม ลักษณะเช่นนี้จะเป็นลักษณะที่ขัดแย้งกับบทบาทครู เนื่องจากครูมีหน้าที่สำคัญที่จะต้องสอนให้นักเรียนเป็นผู้มีพุติกรรมที่สอดคล้องกับปั้นปั้นสถานของสังคม

ในทางจิตวิทยาสังคม ให้ความสำคัญกับการศึกษาบุคคลในแง่ สัมพันธ์กับบุคคลอื่น เช่นเดียวกัน แต่เป็นการศึกษาคนละด้าน โดยเรียกว่า การ สนับสนุนจากสังคม ที่มีความหมายทางบวก ในขณะที่ความโถดดเดียวทางสังคมมี ความหมายทางลบ แต่ทั้งสองความคิดเปรียบเสมือนปลายสองปลายของเส้นตรงเดียว กัน ถ้าครูคนหนึ่งได้ küde แนวจากการวัด การสนับสนุนจากสังคมสูง ก็แสดงว่าความโถดดเดียว จากสังคมน้อย และถ้าได้ küde แนวการสนับสนุนจากสังคมน้อย ก็แสดงว่ามีความโถดดเดียว ทางสังคมสูง

ความหมายของการสนับสนุนทางสังคม

ชา拉สัน และคณะ (Sarason et al, 1963 อ้างถึงใน สุมิตตา เจิมพันธ์, 2545) กล่าวว่า “การสนับสนุนจากสังคมมักได้รับการนิยามว่า คือ การมีอยู่หรือ ความสามารถของคนที่เราอาศัยเป็นที่พึ่งได้ หรือคนที่แสดงว่าเอื้ออาทร เห็นคุณค่าและ ให้ความรักแก่เรา” ตามแนวความหมายนี้ นักจิตวิทยาบางท่านที่เชื่อในทฤษฎีความ ผูกพัน(Theory of attachment) เช่น โบลบี (Bowlby, 1962 1980) อธิบายว่า การเรียนรู้ การให้การสนับสนุนจากผู้อื่นเกิดตั้งแต่วัยเด็กและ เป็นพื้นฐานทำให้เกิดการพึ่งตนเองได้ ในวัยต่อมาโดยทฤษฎีนี้ยังเชื่อว่าการสนับสนุนจากสังคม เป็นตัวสร้างเสริมความสามารถ ในการอุดหนุนและเอาชนะความคับข้องใจและอุปสรรคต่างๆ

ไฮเลอร์ (Heller, 1963 อ้างถึงใน สุมิตตา เจิมพันธ์, 2545) ให้ ความเห็นว่าองค์ประกอบสำคัญที่นำไปสู่ความเข้าใจ การสนับสนุนจากสังคม ประการ แรกก็คือ การรับรู้ว่ามีความช่วยเหลือมากพอ ถ้าขาดดองการ ประการที่สอง ระดับความ พ้อใจในการสนับสนุนนั้น การนิยามการสนับสนุนจากสังคมด้วยองค์ประกอบเหล่านี้ อาจจะทำให้การนิยามแปรผันตามลักษณะบุคลิกภาพอื่น ๆ ของบุคคล เช่นบางคนอาจจะ คิดว่า การช่วยเหลือต้องมาจากคนจำนวนมากถึงจะเพียงพอ แต่บางคนอาจจะคิดว่าคน เดียวก็เพียงพอแล้ว ในส่วนของความพอดีก็เช่นเดียวกันอาจจะสัมพันธ์กับการเห็น คุณค่าในตนเอง ความเชื่ออ่อนอาจในตน พวกตน หรือประสบการณ์ที่เพิ่งได้รับ

กานอลเลน และ บลานี (Ganellen and Blaney, 1984 อ้างถึงใน สุมิตตา เจิมพันธ์ 2545) กล่าวว่า การสนับสนุนทางสังคมเห็นว่า เป็นระดับการให้การ สนับสนุนในสภาวะที่บุคคลต้องการ โดยคนที่เกี่ยวข้อง กับผู้ได้รับ เช่น สามีหรือภรรยา ครอบครัว เพื่อน เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงานและสมาชิกร่วมสังคม คอปป์ (Cobb, 1970 อ้างถึงใน สุมิตตา เจิมพันธ์, 2545) ให้นิยามโดยการเน้นที่การให้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งทำให้

ผู้รับเข้าใจว่า คนได้รับความเอื้ออาทร ความรัก มีคุณค่าเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย ความสัมพันธ์ ซึ่ง การแสดงออก เรียกว่า เป็นการสนับสนุนด้านการเห็นคุณค่า การสนับสนุนด้านอารมณ์และการสนับสนุนด้านชุมชน หรือหมายถึงข่ายงานทางสังคมที่จะช่วยให้บุคคลปรับตัวเข้ากับความต้องการของสังคม ด้วยการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งที่บุคคลคาดหมายให้ข้อมูลย้อนกลับจากการกระทำการทำของบุคคล ช่วยทำงานให้สำเร็จ ให้รางวัลแก่การกระทำที่เหมาะสม

เดินและลิน (Dean and Lin, 1977 อ้างถึงใน สุมิตตา เจินพันธ์, 2545) ได้กล่าวถึงการสนับสนุนจากสังคมในแง่ของระบบ 2 ระบบ คือระบบที่เป็นเครื่องมือ (The instrument system) ซึ่งนำไปสู่การทำงานให้บรรลุเป้าหมายกับระบบการแสดงออก (The expression system) ซึ่งนำไปสู่ความพอใจในความต้องการของบุคคลและรักษาความเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกันของสังคม

เชฟเฟอร์ และคณะ (Schaefer and other, 1981 อ้างถึงใน สุมิตตา เจินพันธ์, 2545) ในการนิยามการสนับสนุนจากสังคม แยกออกเป็น 3 มิติ คือ การสนับสนุนด้านอารมณ์ (Emotional support) ซึ่งหมายถึง การได้รับความสนับสนุน คุณภาพหรือ การยืนยันความมั่นใจ การสนับสนุนที่ชัดเจน (Tangible support) คือ การให้ความช่วยเหลือ หรือให้บริการ โดยตรง ต้องการอย่างไรก็ให้ความช่วยเหลืออย่างนั้น และการสนับสนุนด้านข้อมูล (Information Support) คือการให้การช่วยเหลือด้านข้อมูล และข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้ให้การสนับสนุน

สรุปได้ว่า การสนับสนุนจากสังคม คือการที่บุคคลรู้สึกต่อตนเองได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เมื่อตนต้องการหรือเมื่อพบปัญหา เช่น การให้กำลังใจ ทำให้รู้สึกว่าเป็นคนที่มีคุณค่า เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนหรือกลุ่ม การได้รับข้อมูลข่าวสารและข้อมูลย้อนกลับจากเพื่อน ครอบครัว ผู้บริหาร (สุมิตตา เจินพันธ์, 2545) การสนับสนุนจากสังคมไทยในบทบาทของครูและนักเรียน ครูจะต้องเป็นผู้ให้การสนับสนุนแก่ศิษย์ จัดกิจกรรมที่เอื้ออำนวยให้สังคมดูแลเอาใจใส่ในตัวนักเรียน ค้นหาวิธีการเพื่อให้บุคคลในสังคมอื่น ๆ มีการให้และฝึกให้นักเรียนรู้จักให้ตอบแทนด้วย การปฏิบัติงานของครูจะประสบผลสำเร็จได้ จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนครู ผู้บังคับบัญชา ผู้ปกครอง นักเรียนและครอบครัวของครู งานในหน้าที่จะประสบผลสำเร็จได้ด้วยดี

สาเหตุของการสนับสนุนจากสังคม

มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสาเหตุของการสนับสนุนจากสังคมว่า เป็นการศึกษาดูความแปรปรวนของการสนับสนุนที่เกิดขึ้นในคนกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่

ชา拉สัน และคณะ (Sarason and Others, 1986 อ้างถึงใน สุนิตตา เจินพันธ์, 2545) นอกจากจะพบว่า ระดับการสนับสนุนทางสังคมจะคงที่อยู่ในช่วง 3 ปี แล้วซึ่งพบว่าความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นเหตุทำให้เกิดความแตกต่างในการสนับสนุนจากสังคมด้วย และพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยウォชิงตันผู้ที่ได้รับการอธิบายจากครอบครัวสูง นักศึกษาที่มีคะแนนการสนับสนุนจากสังคมที่เป็นชายจะมีความสัมพันธ์กับความอ่อนไหวของพ่อสูงกว่าหญิง และหญิงได้รับผลกระทบความอ่อนไหวของแม่สูงกว่า

ดังนั้นความแตกต่างด้านเพศ ลักษณะครอบครัว ลักษณะของบุคคลิกภาพ จะทำให้ได้รับการสนับสนุนจากสังคมหรือมีความโดยเดียวทางสังคมแตกต่างกัน

กระบวนการสนับสนุนทางสังคม

การสนับสนุนจากสังคมได้รับการพิจารณาว่าเป็นตัวคั่นกลาง (Buffer) ระหว่างภาวะกดดัน (Stress) ถึงภาวะความเครียด (Strain) แغانสเตอร์และคณะ (Ganster and others, 1986 อ้างถึงใน สุนิตตา เจินพันธ์, 2545) พบว่า การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางลบ กับภาวะกดดันด้านต่าง ๆ ในการทำงาน เช่น ความขัดแย้งในบทบาท มีความสัมพันธ์ทางลบกับ การสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา ($r = -0.35$) การสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงาน ($r = -0.12$)

กระบวนการของการสนับสนุนทางสังคม จึงเป็นกระบวนการแปรเปลี่ยน ความรุนแรงของภาวะกดดันที่จะส่งผลเป็นความตึงเครียดในการทำงานให้ลดน้อยลง ทั้งนี้เนื่องจากโดยปกติคนเรามักจะมองเห็นตนเองตามแนวที่ผู้อื่นหรือสังคมมองเห็นและให้การยอมรับ “ทำที่และการปฏิบัติของสังคมจึงเป็นสาเหตุสำคัญอีกเหตุหนึ่ง ที่อาจทำให้บุคคลมีความปกติ หรือไม่ปกติทางบุคคลิกภาพได้” (บรรจง สุวรรณทัต และคณะ, 2524)

สรุป กระบวนการสนับสนุนจากสังคม ไม่ว่าจะมาจากผู้บังคับบัญชา ครอบครัว หรือเพื่อน ต่างเป็นกระบวนการที่จะช่วยทำให้ผู้รับรู้สึกว่าตนเองมีที่พึ่ง มีที่ปรึกษาหรือเห็นความสำคัญ ซึ่งจะทำให้เกิดกำลังใจที่จะปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดผลดีต่อไป

ในลักษณะเดี่ยวกัน การสนับสนุนจากสังคมก็ย่อมเป็นกระบวนการที่ทำให้ครูมี พฤติกรรมการทำงานในหน้าที่เพิ่มประสิทธิภาพมากขึ้นเดี่ยวกัน

ผลของการสนับสนุนจากสังคม

การสนับสนุนจากสังคม ได้รับการพิจารณาในแง่ที่เป็นตัวคั่นกลางที่ทำให้คน ซึ่งอยู่ในภาวะกดดัน มีความตึงเครียดน้อยลง ซึ่งจะส่งผลไปสู่การมีพฤติกรรมการทำงาน ที่เพิ่มประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เพราะลักษณะทางจิตใจมีความสำคัญอย่างยิ่งในอันที่จะก่อให้เกิด พฤติกรรมที่เพิ่มประสิทธิภาพ หรือพฤติกรรมทางจริยธรรม (ดวงเดือน พันธุ์วนิช, 2522 อ้างถึงใน สุมิตตา เจิมพันธ์, 2545)

รัสเซล และคณะ (Russell and Others, 1987 อ้างถึงใน สุมิตตา เจิมพันธ์, 2545) ให้ความหมายว่า งานของครูเป็นงานที่เต็มไปด้วยภาวะกดดันในแง่ต่าง ๆ ปัญหา มากมายหลายอย่าง โดยเฉพาะปัญหาอันเกิดจากการขาดการสนับสนุนจากผู้บริหาร ภาวะกดดันเหล่านี้ย่อมส่งผลให้เกิดความเสื่อมสภาพ (Burnout) ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความเสื่อมสภาพของกาย เช่น ปวดหัว ความเสื่อมสภาพทางจิต เหงาเคร้าซึม โกรธแค้น และเสื่อมสภาพทางด้านพฤติกรรม เช่น ทำงานล่วงเวลา ขาดงานบ่อย ความกดดันเหล่านี้ เป็นสาเหตุให้ครูที่มีความรู้ความสามารถจะทิ้งอาชีพครูไปสู่อาชีพอื่น

เอนเดอร์สันและ ไอวานิกกี (Anderson and Iwanicki, 1984) ยืนยันว่า เพศ อายุ และระดับชั้นที่สอน สามารถอธิบายความผิดปกติเหล่านี้ได้ประมาณ 11 เปอร์เซ็นต์ และผู้ที่ศึกษารื่องความผิดปกติของการทำงานต่างยืนยันว่า การสนับสนุนทางสังคมจะ เป็นปัจจัยที่ช่วยให้การทำงานของครูพื้นจากอาการผิดปกติต่าง ๆ และมีพฤติกรรมการทำงานที่เพิ่มประสิทธิภาพ

รัสเซล และคณะ (Russell and Others, 1987 อ้างถึงใน สุมิตตา เจิมพันธ์, 2545) พบว่าปัจจัยบุคคลิกภาพของครู เช่น เพศ สถานภาพการแต่งงาน อธิบายความ กดดันได้ 6 เปอร์เซ็นต์ แต่ปัจจัยบุคคลิกภาพที่นายอาชีวะการผิดปกติได้อ้อยในระหว่าง 8.6- 19.3 เปอร์เซ็นต์ และเพื่อพิจารณาในแง่ปัจจัยความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การรักใคร่ ผูกพัน การเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การได้รับการยอมรับในคุณค่า การมีเพื่อนที่ไว้ใจได้ การมีผู้แนะนำและโอกาสในการได้รับการศึกษา เพิ่มพูนความรู้ พบว่า ตัวแปรเหล่านี้ สามารถอธิบายการผิดปกติในการทำงานได้ตั้งแต่ 8.6 ถึง 14.8 เปอร์เซ็นต์

ข้อค้นพบของ รัสเซลล์และคณะ สองคล้องกับผลงานวิจัยของ ลาทروب (Latrob, 1979) พบว่า ความสัมพันธ์ที่ดีกับครูใหญ่ มีผลต่อพฤติกรรมในการขาดงาน หรือไม่ขาดงาน นอกจากนี้ครูที่ขาดงานน้อยจะเป็นผู้ที่มีข่าวณุในภารกิจการทำงานมากกว่าครูที่ขาดงานมาก

สรุปได้ว่า การสนับสนุนจากสังคมในแง่จากผู้บังคับบัญชาเพื่อร่วมงาน เพื่อันและญาติ ครอบครัว ให้ผลต่อพฤติกรรมการทำงานที่พึงประสงค์ หรือไม่พึงประสงค์ของครู โดยการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานจะเป็นตัวส่งผล ที่สำคัญกว่าการสนับสนุนจากฝ่ายอื่น

1.3 การอบรมเลี้ยงดูกับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็กตั้งแต่เกิดจนโต ครอบครัวจึงมีความสำคัญต่อการปลูกฝังบุคลิกภาพและนิสัยในช่วงของการ社会化ในครอบครัว โดยผ่านการอบรมเลี้ยงดู ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูนั้นหมายถึง การที่ผู้ใกล้ชิดเด็กมี การติดต่อเกี่ยวข้องกับเด็กทั้งทางด้านความรู้สึกและการณ์ของผู้กระทำ ตลอดจนเป็นหนทางให้ผู้เลี้ยงดูสามารถให้รางวัลและลงโทษเด็กได้ นอกจากนั้น ยังเป็นโอกาสให้เด็กได้ดูแบบอย่างการกระทำการของผู้เลี้ยงดูตนเองด้วย (ดวงเดือน พันธุ์มนนาวิน และคนอื่น ๆ, 2528)

จากการประมวลผลการวิจัยที่ศึกษารูปแบบหรือวิธีอบรมเลี้ยงดูของคณะกรรมการเฉพาะกิจ เรื่องการเลี้ยงดูและอบรม (2526 อ้างถึงใน จิรวัฒนา มั่นยืน และรุ่งพิพิญ สมานรักษ์ 2546) พบว่า รูปแบบหรือวิธีการอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมหรือจิตใจ ของเด็ก เช่น ถ้าเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะส่งผลให้เด็กมีความก้าวหน้าน้อย ส่วนการเลี้ยงดูแบบรักมากควบคุมน้อย จะทำให้เด็กมีลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ การเลี้ยงดูแบบให้เด็กพึงตนเองเริ่วเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมไฟลัมณฑ์ เป็นต้น ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูเป็นเครื่องมือของครอบครัวในการถ่ายทอด จิตลักษณะ และพฤติกรรมต่าง ๆ ให้เกิดมิขึ้นในบุคคลโดยที่จิตลักษณะและพฤติกรรมในบุคคล จะมีความแตกต่างกันออกไป ตามวิธีเลี้ยงดู โดยเฉพาะครอบครัวที่ต่างกันพบว่า จะมีวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกันด้วย และวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกันนี้จะส่งผลต่อจิตลักษณะและพฤติกรรมของเด็กอย่างชัดเจน โดยได้รับการยืนยันจากผลการวิจัยของ ดวงเดือน พันธุ์มนนาวิน งามตา วนิวนานนท์ และคณะ (2536 อ้างถึงใน จิรวัฒนา มั่นยืน

และรุ่งทิพย์ สมานรักษ์, 2546) ที่พบว่า ในครอบครัวแต่ก่อนและครอบครัวเครียด เด็กจะรายงานว่าได้อบรมเลี้ยงคุ้นแบบรักสนับสนุนและแบบใช้เหตุผลน้อยกว่าเด็กจากครอบครัวปกติอย่างชัดเจน และพบว่าการอบรมเลี้ยงคุ้นทั้งสองแบบร่วมกันมีความสำคัญต่อจิตลักษณะ 4 ด้าน คือ สุขภาพจิต มีเหตุผลเชิงจริยธรรม ลักษณะมุ่งอนาคต และความเชื่ออำนาจในตน และยังส่งผลต่อผลการเรียนของเด็ก เด็กที่มาจากครอบครัวที่แตกแยกมีความแตกต่างจากเด็กที่มาจากครอบครัวปกติอย่างชัดเจน ทำให้สามารถอธิบายได้ว่า ครอบครัวแต่ก่อนมีผลเสียต่อเด็กเพราasmีการ เลี้ยงคุ้นเด็ก 2 แบบ อย่างไม่เหมาะสมทำให้เกิดผลเสียต่อจิตใจของเด็กในหลายด้านที่มีความสำคัญ ส่งผลให้เด็กในครอบครัวแตกแยกและครอบครัวเครียดมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าวมากกว่า และมีพฤติกรรมการคนเพื่อนอย่างเหมาะสมน้อยกว่าเด็กในครอบครัวปกติด้วย

ในด้านความสัมพันธ์ของการอบรมเลี้ยงคุ้นพุทธิกรรมการกระทำผิดวินัยในตัวนักเรียน จากการศึกษาของ สุพจน์ จักบุทิพย์ (2521 อ้างถึงใน จิรวัฒนา มั่นยืน และรุ่งทิพย์ สมานรักษ์, 2546) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีต่อการกระทำผิดกฎหมายเบื้องกระทรวง และถูกจับไปตักเตือนของนักเรียนชายในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พนวณว่านักเรียนที่ได้รับการเลี้ยงคุ้นแบบใช้เหตุผลน้อยจะเป็นผู้ที่ประพฤติดนไม่เหมาะสมกับสภาพนักเรียน ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ อภิรดี จันทร์หอม (2535) ที่พบว่า นักเรียนชายที่ได้รับการเลี้ยงคุ้นแบบใช้เหตุผลน้อยจะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการพนันมากกว่านักเรียนชายที่ได้รับการเลี้ยงคุ้นแบบใช้เหตุผลมาก นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ เสาริน บุญณะหิทานนท์ และคนอื่น ๆ (2531) พนวณว่าเยาวชนไทยที่มีพฤติกรรมการพนันจะรายงานว่า มีความรู้สึกว่าพ่อแม่ควบคุมมากเกินไป

จากรายงานทั้งหมดอาจสรุปได้ว่า รูปแบบการอบรมเลี้ยงคุ้นของบิดา márda นี้เกี่ยวข้องกับพุทธิกรรมเบี้ยงเบนก็อ การอบรมเลี้ยงคุ้นแบบใช้เหตุผลน้อยและแบบควบคุมมากนั้นเอง อย่างไรก็ตามมีงานวิจัยอีกเรื่องหนึ่ง ได้ศึกษาพุทธิกรรมการติดยาเสพติด (ลาดทองใน ภู่อภิรัมย์, 2530 อ้างถึงใน จิรวัฒนา ยั่งยืน และรุ่งทิพย์ สมานรักษ์, 2546) เนื้อหารูปแบบการอบรมเลี้ยงคุ้นที่เหมาะสมในการสร้างภูมิต้านทานยาเสพติดของเยาวชนไทย ผลของการศึกษาพบว่า เด็กที่มีภูมิต้านทานยาเสพติด ก็อเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงคุ้นแบบใช้เหตุผลมากและรักสนับสนุนมากและจากงานวิจัยนี้ยังพบความสำคัญของครอบครัวอีกว่า ถ้าเด็กนี้อาศัยอยู่กับบิดา márda และได้รับการอบรมเลี้ยงคุ้นแบบใช้เหตุผลมาก จะช่วยให้เด็กสามารถต้านต่ออิทธิพลการซักจูงจากเพื่อนได้มาก

1.4 สุขภาพจิตกับพฤติกรรมที่แสดงออก

สุขภาพจิตเป็นจิตลักษณะอีกด้านหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งของมนุษย์ นักจิตวิทยาพบว่า สุขภาพจิตเกี่ยวข้องกับจิตลักษณะตัวอื่น ๆ เช่น การใช้เหตุผลเชิง จริยธรรม ทัศนคติในเรื่องต่าง ๆ และพฤติกรรมหลายประเพท และอาจใช้ทำนาย พฤติกรรมในสภาพการณ์ต่าง ๆ ของบุคคลได้อย่างแม่นยำ (ดวงเดือน พันธุ์มนนาวิน, 2524 อ้างถึงใน จิรวัฒนา มั่นยืน และรุ่งพิพิธ สมานรักษ์, 2546)

สุขภาพจิต จึงเกี่ยวข้องกับปัญหาของบุคคลและปัญหาทางสังคมที่ร้ายแรง หลายประการ ดังนี้ จึงเป็นที่น่าวิตกกังวลว่านักเรียนในสถานศึกษาน่าจะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้มาก จากการสำรวจและวิจัยของศูนย์สุขภาพจิต พบร่วมนักเรียนระดับนักเรียนศึกษาปีที่ 4- 5 มีแนวโน้มที่จะมีปัญหาสุขภาพจิตถึงร้อยละ 68.84 ของนักเรียนที่สูง (ธนู ชาติธรรมานนท์ และคณะอื่น ๆ, 2521 อ้างถึงใน จิรวัฒนา มั่นยืน และรุ่งทิพย์ สมานรักษ์, 2546) ในระดับมหาวิทยาลัยพบว่า นักศึกษาที่มีความจำเป็นต้องเข้ารับการบริการทางจิตเวช ตั้งแต่ระดับน้อยจนถึงระดับต้องการรักษาจริงจัง ถึงร้อยละ 44.20 (ผ่องพรพรรณ แจ้ววิเศษ 2534 อ้างถึงใน จิรวัฒนา มั่นยืน และรุ่งทิพย์ สมานรักษ์, 2546) ได้แยกพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กเพาะสุขภาพจิตไม่ปกติออกเป็น 4 ประเภท คือ

ประเภทที่หนึ่ง เด็กที่เรียกร้องความสนใจ ทำสิ่งอีกทีกโกร慕รม
หมายความว่าร้าวทางภาษาและทางกาย เป็นเด็กที่อยู่ไม่สุข (Hyperactive)

ประเภทที่สอง เด็กที่มีความวิตกกังวลและแยกตัวออกจากสังคม (Anxious withdrawn) มีอารมณ์อ่อนไหว เช่น รู้สึกเป็นปมคืออยาดความเชื่อมั่นในตนเอง กลัวและวิตกกังวล

ประเภทที่สาม เด็กที่มีความสามารถต้องการและขาดวุฒิภาวะ (Inadequate-immature) ไม่ค่อยสนใจอะไร ฝันกลางวัน เงียบหรือ พูดคนเดียว พูดกับวัตถุสิ่งของ ทำงานที่ได้รับมอบหมายไม่สำเร็จ

ประเภทที่สี่ เด็กเกเรทำผิดกระเบียบทางสังคม ชอบชวนกันเป็นแก๊ง
หนีโรงเรียนหรือเลี้ยงงาน

เนื่องจากสุขภาพจิตที่ไม่ดีเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนตามที่กล่าวมา นิจนาวิจัยพบว่า การมีสุขภาพจิตดีมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เหมาะสม คือพฤติกรรมไม่ก้าวร้าว และพฤติกรรมการตอบเพื่อนอย่างเหมาะสมของ

วัยรุ่นไทยอย่างมาก (สุริยะ พันธุ์ดี, 2536 อ้างถึงใน จิรวัฒนา มั่นยืน และรุ่งกิพย์ สมานรักษ์, 2546) ดังนั้น พฤติกรรมการลบหนีโรงเรียนมาก น่าจะมีสุขภาพจิตที่ดีน้อยกว่านักเรียนที่มีพฤติกรรมการลบหนีการเรียนน้อย รวมทั้งอาจเป็นต้นเหตุของการแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์อื่น ๆ ด้วย

1.5 คุณค่าในงานและความภาคภูมิใจในตน

ความภาคภูมิใจในตนของ แคมเบล (Campbell, 1985 : 1097-1111 อ้างถึงใน สุมิตตา เจริมพันธ์, 2545) ได้ศึกษาวิจัยพบว่า นักศึกษาระดับปริญญาตรี โดยจำแนกเป็นกลุ่มที่มีความภาคภูมิใจ ในตนของสูงและต่ำกลุ่มละ 50 คน ปรากฏว่า ผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตนของสูงเท่าใด ก็มีความคาดหวังความสามารถในการปฏิบัติงานของตนของสูงมากขึ้นเท่านั้น

โมราوا (Morawa, 1983 อ้างถึงใน สุมิตตา เจริมพันธ์, 2545) ได้ศึกษาความภูมิใจในตนของกับแนวโน้มยอมรับการเปลี่ยนแปลงจากครูประณมศึกษา ในรัฐคอนเนคติกัต 101 คน พบว่า ความภาคภูมิใจในตนของ ความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับการเปลี่ยนแปลง แสดงให้เห็นว่า ครูที่มีการเห็นคุณค่าในตนของเป็นคนที่ยอมรับ นวัตกรรมที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนได้ง่ายกว่าผู้ที่มีความภาคภูมิใจต่ำ และจากการศึกษาของ แฮสเซน (Hassan, 1982 : อ้างถึงใน สุมิตตา เจริมพันธ์, 2545) ได้ศึกษาครูประณมศึกษาพบว่า กลุ่มผู้มีความภาคภูมิใจในตัวเองสูง เมื่อได้รับฟังการชักจูงใจเกี่ยวกับการสอนเคน尼ในลักษณะใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติมากกว่าผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตนของในระดับกลางและต่ำแสดงว่า ผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตัวเอง เป็นผู้มีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงไปรับสิ่งที่คิดว่าในการทำงาน ครูที่มีความภาคภูมิใจสูงจะทำงานเต็มความสามารถ เต็มใจ ไม่รังเกียจหรือเบื่อหน่ายงาน และมีการวางแผนการทำงานทำงานล่วงหน้า

จากคำกล่าวข้างต้นอาจสรุปได้ว่า ครูที่มีความภาคภูมิใจในตัวเองสูง จะเป็นผู้มีพฤติกรรมการทำงานที่พึงประสงค์ และมีแนวโน้มว่าจะทำงานได้ผลดีกว่าผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตัวเองต่ำ

การวัดความภาคภูมิใจในตัวเอง

มีผู้สนใจที่ศึกษาเรื่องความภาคภูมิใจในตนของ ทำให้มีผู้สร้างเครื่องมือขึ้นใช้วัดความภาคภูมิใจในตนของหลายชุด เดโม (Demo, 1985 : 1490-1502 อ้างถึงใน สุมิตตา

เจินพันธ์, 2545) ได้นำเครื่องมือมาวัดความเที่ยงตรงในการวัดความภาคภูมิใจในตนเอง เช่น RSE (Resinberg Self-Esteem Scale) CEI (Cooperative Self-Esteem Inventory) TAT (Thematic Apperceptic Test)

ลอร์และวันเดอร์ลิช (Lorr and Wenderlicth, 1986 อ้างถึงใน สุมิตตา เจินพันธ์, 2545) ได้ดำเนินการวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยมีความคิดพื้นฐานว่า การเห็นคุณค่าในตนเองมี 2 ลักษณะ คือการมองเห็นความสำคัญของคนอื่น หรือการได้รับการยอมรับจากสังคม โดยได้รับอิทธิพลความคิดเรื่องกระจกส่องตน (Looking glass)

คูลเลียร์ (Cooley) และ เบรนส์ (Burns) ได้พบว่าความคิดเกี่ยวกับตนเอง โดยรับอิทธิพลจากความคิด 3 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะพื้นฐานซึ่งแสดงถึงการรับรู้ความสามารถและบทบาทของตน
2. ตัวตนทางสังคม หมายถึง ความคิดของบุคคลที่คิดว่าคนอื่นเขาจะประเมินค่าตนเองอย่างไร
3. ตัวตนในอุดมคติ คือลักษณะที่ตนเองปรารถนาจะเป็น

คูลเลียร์ และ เบรนส์ จึงวัดคุณค่าในตนเอง ด้วยองค์ประกอบ 2 ตัว

1. ความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเอง
2. ความมีชื่อเสียงในสังคม (popularity)

ผลจากการวัดแสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบทั้งสองมีความสัมพันธ์กันที่ 0.42

ในส่วนของความภาคภูมิใจในตนเอง ทำให้สรุปได้ว่า ความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึง การตระหนักในความสามารถ ความสำคัญและความภูมิใจในบุคคลลักษณะของตนเอง ปัจจัยที่จัดได้ว่าเป็นตัวแปรเหตุนี้จะทำให้ความภาคภูมิใจแตกต่างกัน ได้แก่ ปัจจัยภูมิหลัง เช่น เพศ อายุ สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ส่วนปัจจัยเชิงผลของความภาคภูมิใจในตนเอง ได้แก่ พฤติกรรมการทำงานที่พึงปรารถนาต่าง ๆ

2. ครูเป็นแบบอย่างที่ดี

- 2.1 การศึกษา อบรมและเป็นตัวแบบ
- 2.2 ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อครู
- 2.3 ทัศนคติของครูที่มีต่อนักเรียน

2.1 การศึกษาอบรมและการเป็นตัวแบบ

การศึกษาอบรมเป็นกระบวนการพัฒนาและเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน การศึกษาอบรมจึงมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมอื่น ๆ ด้วย ประเทิน มหាដันธ์ (2521 อ้างถึงใน บุญกอบ วิสมิตรนันท์ และคนอื่น ๆ, 2523) ได้ทำการศึกษาวิจัย เยาวชนผู้กระทำผิดในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง 401 คน และเยาวชนที่ไม่ได้กระทำผิด 45 คน พนบว่า การศึกษาอบรม มีความสัมพันธ์กันสูงกับการกระทำผิดกฎหมาย

สงวน สุทธิเดิศอรุณ (2524 อ้างถึงใน บุญกอบ วิสมิตรนันท์ และคนอื่น ๆ, 2523) พนบว่า พฤติกรรมคล้อยตามของนิสิตนักศึกษาหญิงจะมีมากที่สุด เมื่อตัวแบบชักจูงให้กระทำพฤติกรรมไปในทางที่สอดคล้องกับสังคม แต่จะคล้อยตามน้อย เมื่อตัวแบบชักจูงให้กระทำพฤติกรรมที่ขัดกับสังคม ซึ่งสามารถยืนยันความที่ว่า เราจะทำดีทำชัวย่อนรู้ตัวเอง เว้นแต่จะไม่ยอมรับเช่นคนที่ "ม่าหมู" ม่าวัว ก่อนจะตายจะทำการเหมือนหมู และวัวที่จะถูกฆ่า ซึ่งอาจวิเคราะห์ได้ว่า จิตใต้สำนึกยังมีความรู้สึกต่อการกระทำดีชัวของตนเอง

อาจสรุปได้ว่า การให้ความรู้และการอบรมย่อมมีผลต่อความรู้สึกนึกคิด การเป็นตัวแบบ ถ้าเป็นการกระทำที่ถูกต้องจะทำให้มีการคล้อยตาม แต่ก็คาดว่า เด็กเล็กที่ยังไม่มีประสบการณ์ทางสังคมมากนักอาจคล้อยตามตัวแบบที่เป็นครู โดยไม่เลือก พฤติกรรมเพียงเพื่อให้ครูรัก ครูผู้เป็นตัวแบบจึงจำเป็นต้องมีพฤติกรรมที่ถูกต้องอยู่เสมอ

2.2 ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อกฎ

ทัศนคติอาจแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นได้ว่าตนมีความชอบพอ พึงพอใจต่อสิ่งต่าง ๆ ที่ตนได้สัมผัสรหรือเกี่ยวข้อง หรือไม่พอใจ ไม่ชอบ ซึ่งมีได้ทั้ง 2 ลักษณะ

บุษกร เพชรวิวรรณ (2519 อ้างถึงใน บุญกอบ วิสมิตรนันท์ และคนอื่น ๆ, 2523) ได้ศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษา 1,176 คน พนบว่า นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อกฎ การเป็นนักเรียนในเมือง นอกเมือง อาชีพและระดับการศึกษาของผู้ปกครอง ทำให้นักเรียนมีทัศนคติต่อกฎแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ดวงเดือน พันธุ์มารวิน และ บุญยิ่ง เจริญยิ่ง (2518 อ้างถึงใน บุญกอบ วิสมิตรนันท์ และคนอื่น ๆ, 2523) ได้ศึกษานักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร 720 คน พนบว่า ฐานะทางครอบครัวของนักเรียนกับประเภทของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับทัศนคติของผู้ตามอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนจะมี

ปฏิสัมพันธ์ต่อครูอย่างไรก็ตาม ย่อมขึ้นอยู่กับทัศนคติของนักเรียนที่มีพื้นฐานและตัวแปรด้านลักษณะการอยู่อาศัย อาชีพและระดับการศึกษาของผู้ปกครองหรือฐานะทางครอบครัว ประเภทของโรงเรียนทั้งทัศนคติเปลี่ยนไป เด็กนักเรียนที่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อครู จะนั่นทางด้านการฝึกอบรมจริยาและด้านอื่น ๆ จึงคาดว่า เด็กที่มีทัศนคติที่ดีต่อครู จะมีธรรมจริยาสูง แล้วเด็กนั้นจะมีธรรมจริยาสูงด้วย

2.3 ทัศนคติของครูที่มีต่อเด็กนักเรียน

ทัศนคติของครูมีความซับซ้อนและมีตัวแปรมาก many ที่มีอิทธิพลต่อ การมีทัศนคติต่อนักเรียน ทำให้มีผู้สนใจศึกษา เช่น บุญกุลบุรี วัฒนธรรมนั้นที่ วิจัยนักศึกษา บุคลากรทางวิชาการ ประسانมิตร 500 คน พบร่วมกัน

1) ครูโรงเรียนรู้นาลักษณ์ รายภูร์ มีทัศนคติต่อนักเรียน คล้ายคลึงกัน

2) ครูที่สอนชั้นอนาissance ศึกษากับครูที่สอนชั้นประถมศึกษาและอนุบาล มีทัศนคติต่อนักเรียนดีกว่าครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษา

3) ครูประจำชั้นมีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียนมากกว่าครูพิเศษ

สรุปได้ว่า จากการศึกษาทัศนคติของครูที่มีต่อศิษย์ เห็นได้ว่า ครูที่สอนในโรงเรียนต่างสังกัด มีทัศนคติต่อนักเรียนไม่แตกต่างกันมากนัก ระดับการศึกษางrade ครูมีทัศนคติไม่ดี ครูที่มีความโกรธชักกับนักเรียนจะมีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน หรือศิษย์มากกว่าครูพิเศษอีก

3. ความเป็นประชาธิปไตยในชั้นเรียนและในโรงเรียน

3.1 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนกับสุขภาพจิต

3.2 ลักษณะปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และการจัดบรรยากาศในห้องเรียน

3.3 การรับรู้บรรยากาศประชาธิปไตย ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษากับพฤติกรรมก้าวร้าว

3.4 หน้าที่และอิทธิพลของครูที่มีต่อศิษย์

3.5 วิธีการปฏิบัติของครูต่อศิษย์

3.6 ความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนกับพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์

3.1 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนกับสุขภาพจิต

บทบาทของครูต่อนักเรียน

แคปเพลน (Kaplan, 1959 อ้างถึงใน ชิรวัฒน์ นิจเนตร, 2526) ได้กล่าวว่า ครูเป็นผู้มีอิทธิพลต่อภาวะสุขภาพจิตของนักเรียนเป็นอันมาก โรงเรียนจะประสบความสำเร็จในการส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนเพียงไรขึ้นอยู่กับลั่งที่ครูได้กระทำต่อเด็กในแต่ละวันอันเป็นวิถีชีวิตภายในห้องเรียน ครูมีบทบาทต่อชีวิตของนักเรียน 2 ลักษณะ คือ

1. บทบาทในฐานะวิชาชีพ เกี่ยวกับการที่ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในตัวเด็กที่มีทักษะที่ดีในการสอนและมีความสามารถด้านเทคนิคของการบันทึกข้อมูล เป็นแหล่งความรู้แก่เด็ก เป็นผู้นำของกลุ่มและเป็นตัวแทนของสังคมได้

2. บทบาทส่วนตัวของครูมีความสำคัญเท่าเทียมกัน เพราะโดยธรรมชาติของตำแหน่งแล้ว ครูเป็นภาพแทนตัวพ่อแม่ของเด็ก เป็นเป้าหมายที่เด็กจะยึดเป็นตัวแทนแสดง ความมั่นใจ ความก้าวหน้า และความมั่นคงทางอารมณ์

ครูเป็นหนึ่งในอาชีพพิเศษ เพียง 2 – 3 ประเภทที่ความสำเร็จในอาชีพ มีความเกี่ยวพันกับคุณสมบัติส่วนตัวของผู้ประกอบอาชีพนั้น ครูจะพบความสำเร็จได้นานเท่าที่สามารถให้ความอบอุ่นและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเด็กและมีความรู้สึกสนับใจต่อความต้องการของเด็ก

พฤติกรรมของครูและนักเรียนในห้องเรียน

ความสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนอยู่ในรูปของปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในห้องเรียน รวมถึงพฤติกรรมทางภาษาและลักษณะอื่น ๆ ที่ครูปฏิบัติต่อนักเรียน ริงเนส (Ringness, 1969 อ้างถึงใน ชิรวัฒน์ นิจเนตร, 2526) ได้อธิบายว่า ปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียนมีลักษณะแพร่กระจายชัดเจน และมีผลกระทบต่อนักเรียน ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องโดยตรงหรือไม่ก็ตาม เพราะนักเรียนทุกคนจะเรียนรู้ไปด้วยกัน จากการพูดเห็นลักษณะที่ครูปฏิบัติต่อเพื่อนคนอื่น ๆ เด็กที่ซึ้งลักษณะนี้จะมีผลกระทำต่อนักเรียน ไม่ว่าจะเป็นเด็กคนอื่นๆ หรือเด็กตัวเอง แม้ว่าเขาจะไม่ได้รับผลกระทบโดยตรง ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้และเก็บรวบรวมข้อมูลและกัน และจะพัฒนาทักษะคณิต ความรู้สึกและพฤติกรรมต่าง ๆ จากสิ่งที่คนอื่น ๆ แสดงออกมา ซึ่งอาจจะเกิดผลดีและผลเสียต่อสุขภาพจิตของเขาก็ได้

ทอร์ป (Thorpe, 1960 อ้างถึงใน ชิรวัฒน์ นิจเนตร, 2526) ซึ่งให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ที่ดีจะเครียดระหว่างครูและนักเรียน อาจจะเป็นก้าวแรกที่นำไปสู่ ภาวะการปรับตัวที่ไม่เหมาะสม (Maladjustment) ของเด็ก และอาจเป็นสิ่งขัดขวางตัวผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของเด็ก บางครั้ง ปรากฏว่าครูมี ภาวะการปรับตัวที่ไม่เหมาะสมเดียวกัน ไม่ยอมเข้าใจพฤติกรรมการแสดงออกของนักเรียน มัวสนใจอยู่แต่ลักษณะอาการภายนอก ระเบียงวินัย หรือ เน้นแต่เนื้อหาความรู้ ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาอย่างขึ้น

การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน

เลвин และคณะ (Lewin, Lippitt and White, 1976 อ้างถึงใน ชิรวัฒน์ นิจเนตร, 2526) ได้ศึกษากลุ่มเด็กอายุ 10 ขวบ แบ่งเด็กเป็น 4 กลุ่ม มีหัวหน้ากลุ่มเป็นผู้ใหญ่ ค่อยสร้างบรรยากาศในการทำกิจกรรมร่วมกัน ในลักษณะ 3 แบบ คือ

1. แบบประชาธิปไตย
2. แบบอัตตาธิปไตย
3. แบบปล่อยเสรี

ผลจากการสร้างบรรยากาศแบบต่าง ๆ ปรากฏว่า เด็กชายเกือบทุกคนรายงานว่า ชอบหัวหน้าแบบประชาธิปไตยมากกว่าหัวหน้าแบบอัตตาธิปไตยและแบบปล่อยเสรี และเด็กกลุ่มที่มีหัวหน้าแบบอัตตาธิปไตยแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวมาก บางคนที่ไม่ไว้วางใจก็ไปจากกลุ่ม ขาดความรับผิดชอบและไม่รู้จักปริเริ่ม ต่างจากเด็กในกลุ่มที่มีหัวหน้าแบบประชาธิปไตย จะมีความรับผิดชอบต่องานให้ความร่วมมือและการพัฒนา และกัน มีความคิดสร้างสรรค์และเป็นผู้นำที่ดีได้

3.2 ลักษณะปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน

สไตล์และคอร์ซี่ (Stiles and Dorsey, 1950 อ้างถึงใน ชิรวัฒน์ นิจเนตร, 2526) แบ่งลักษณะปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน เป็น 2 แบบ คือ

1. ปฏิสัมพันธ์แบบอัตตาธิปไตย ครูจะเป็นผู้สั่งการทุกอย่าง เด็กจะต้องเชื่อฟัง โดยไม่มีข้อโต้แย้ง ครูจะใช้กฎเกณฑ์ตามที่ตนพอใจ บังคับให้นักเรียนปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ไม่คำนึงถึงธรรมชาติของจิตใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล นักเรียนจะเรียนเพื่อตนเอง ไม่ได้สัมพันธ์กับเพื่อนหรือทำอะไรเพื่อชั้นเรียน ทำให้เด็กมีบุคลิกภาพแบบตัวใครตัวมัน ไม่รู้จักอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม นักเรียนจะสนใจในบทเรียน เพื่อคะแนนของตน ไม่สนใจหรือคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น

2. ปฏิสัมพันธ์แบบประชาธิปไตย ครูจะสร้างสถานการณ์ให้เด็กมีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมในชั้นเรียน ครูยอมรับในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็กทั้งด้านความสามารถ ความสนใจ ทัศนคติ เด็กสนใจเรียน เพราะต้องการเรียนรู้ความรู้มากกว่าคะแนน ครูทำตัวเป็นที่ปรึกษาของนักเรียน ทำให้เด็กมีความเป็นกันเอง มีลักษณะของตัวเอง มีความเชื่อมั่นให้ความร่วมมือกับหน่วยคณะ

ลักษณะของห้องเรียน

วิทธอล (Withall, 1951 อ้างถึงใน ชิรวัฒน์ นิจเนตร, 2526) ได้แบ่งห้องเรียนออกเป็น 2 แบบ คือ

1. ห้องเรียนแบบยึดครูเป็นเป็นศูนย์กลาง ครูเป็นฝ่ายชี้นำ ชอบบ่มปุ่ดููกและแสดงอาการไม่พอใจอยู่เสมอ โดยถือว่าจำเป็นต้องปกป้องตนเองเอาไว้ก่อน
2. ห้องเรียนแบบถือนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ครูจะมีความคิดเห็นพ้องกับนักเรียนและตอบกระตุ้นหรือให้กำลังใจนักเรียนอยู่เสมอ ครูจะรับฟังคำแนะนำและใช้ถ้อยคำที่กระตุ้นให้นักเรียนคิดถึงปัญหาที่เป็นอยู่

แฟลน เดอร์ (1949 อ้างถึงใน ชิรวัฒน์ นิจเนตร, 2526) ได้ทดลองแบ่งห้องเรียนชั้นมัธยมเข้าเรียนในห้องเรียนที่มีบรรยากาศ 2 แบบ กลุ่มแรก จะเข้าอยู่ในสถานการณ์ที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง ครูจะมีพฤติกรรมที่ยึดตัวเองเป็นหลัก เน้นปัญหาและตัวเด็กของลงมา อีกกลุ่มจะอยู่ในห้องเรียนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยครูจะสนใจนักเรียนเป็นอันดับแรก ปัญหาร่องลงมาและตัวครูเองในอันดับสุดท้าย หลังจากนั้นจึงวัดพฤติกรรมของเด็กในห้องเรียนทั้งสองแบบ ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ผลปรากฏว่า ในห้องเรียนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง เด็กนักจะทำอะไรไม่ค่อยสนใจ ก็เกิดความวิตกกังวล เนื่องจากครูชอบออกคำสั่ง และควบคุมการนักเรียนให้ปฏิบัติตาม ทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่ถอยหนี เนื่องจาก ในด้านการเรียน แต่จะก้าวข้ามและเป็นปฏิบัติกับเพื่อนนักเรียนด้วยกัน รวมทั้งมีความสับสนทางอารมณ์ (Emotional disintegration) ส่วนห้องเรียนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เด็กจะมีบทบาทในด้านต่าง ๆ และเข้าใจฐานะของตนเอง มีการเน้นในเรื่องการแก้ปัญหา ใช้วิธีการต่าง ๆ ตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างแจ่มชัด ทำให้นักเรียนมีความวิตกกังวลน้อย สามารถแก้ปัญหาได้ดี และมีบูรณาการทางอารมณ์ (Emotional integration)

วิเคราะห์พฤติกรรมที่เกิดขึ้นในห้องเรียน

แอนเดอร์สันและบรูเวอร์ (Anderson and Brewer, 1945 1946 อ้างถึงใน ชิรวัฒน์ นิจเนตร, 2526) ได้แบ่งลักษณะพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในห้องเรียน เป็น 2 ประเภทคือ

1. แบบครอบงำ (Domination) คือ การที่ครูมีอำนาจเหนือนักเรียน และความคุณกิจกรรมเกื้อบุกเบิกอย่างในห้องเรียน สั่งย้ายโต๊ะ ตักเตือนญี่ปุ่น ลงโทษด้วยการไล่ออกจากห้องเรียน

2. แบบผสมผสาน (Integration) คือ การที่ครูและนักเรียนร่วมมือกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ มีการพูดคุยกันในเรื่องที่นักเรียนสนใจ ครูช่วยนักเรียนแก้ปัญหา กระตุ้นและยอมรับพฤติกรรมการเริ่มของนักเรียน

การครอบงำเป็นวิธีการแบบอัตตาธิปไตย หรือพวกเพด็จการ ซึ่งขัดขวางกระบวนการเรียนรู้โดยของบุคคลอื่น ต้องการให้คนอื่นปฏิบัติตามมาตรฐานและเป้าประสงค์ของตนเองซึ่งตรงกันข้ามกับทัศนคติแบบวิทยาศาสตร์และความมีจิตใจ กว้างขวาง ส่วนการผสมผสาน เป็นพฤติกรรมที่จะนำไปสู่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความยืดหยุ่น มีการติดต่อสัมพันธ์ด้วยความเข้าใจอันดี ไม่มีการบังคับหรือใช้กำลัง เป็นลักษณะของคนที่จะพยายามเข้าใจคนอื่น พร้อมที่จะรับฟังข่าวสารใหม่ ๆ การผสมผสานจึงเป็นวิธีการแบบประชาธิปไตยที่ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการปรับตัวที่ดีและทำอะไรอย่างมีเป้าหมาย มีการแบ่งพฤติกรรมย่อย ๆ อีกเมื่อใช้ในการอธิบายลักษณะของ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนหรือระหว่างนักเรียนด้วยกันเอง

3.3 การรับรู้บรรยากาศแบบประชาธิปไตยระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา

สภาพแวดล้อมในสถานศึกษามีอิทธิพลช่วยปลูกฝังลักษณะที่พึงปรารถนา และไม่พึงปรารถนาให้นักศึกษาได้มาก สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาจริยธรรมในสถานศึกษานั้น ไรท์ (Wright, 1975 อ้างถึงใน ผ่องพรพรรณ แวงวิเศษ, 2534) เผื่อว่าขึ้นอยู่กับลักษณะ 5 ประการ คือ

- 1) ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา
- 2) พฤติกรรมที่มีมหาวิทยาลัยส่งเสริมให้ผู้เรียนปฏิบัติ
- 3) พฤติกรรมที่มีมหาวิทยาลัยลงโทษ
- 4) ลักษณะพฤติกรรมของอาจารย์ซึ่งเป็นตัวแบบแก่นักศึกษา
- 5) ลักษณะของการให้การอบรมสั่งสอนจริยธรรมของวิทยาลัย

ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา ถือว่าสำคัญที่สุดในการพัฒนาจริยธรรม เพราะโดยปกติอาจารย์กับนักศึกษาจะมีความคิดเป็นปรปักษ์ต่อกัน มีความรู้สึกเฉยเมยต่อกัน และถ้าอาจารย์ใช้อำนาจในการควบคุมความประพฤติของนักศึกษาด้วยแล้ว วิทยาลัยก็จะทำลายสุขภาพจิตของนักศึกษา ทำให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ตามมา

อาจารย์เป็นผู้จัดประมวลประสบการณ์แก่นักศึกษา เพื่อปลูกฝังสร้างเสริมให้นักศึกษาเป็นพลเมืองดีที่มีคุณภาพ อาจารย์ก็คือบิดา มารดาคนที่สองโดยหน้าที่ให้การสั่งสอนในลักษณะเดียวกับการเลี้ยงดูของบิดา มารดา แบบประชาธิปไตย ก็ย่อมช่วยพัฒนาจริยธรรมของเด็ก ได้มาก (คงเดือน พันธุ์มนนาวิน และเพญแข ประจำปีงบประมาณ 2519, 2520 อ้างถึงใน ผ่องพรรณ แวงวิเศษ, 2534) อาจารย์ยังเป็นแบบอย่างที่ดี และไม่ตีแก่นักศึกษาด้วย เด็กจะเรียนแบบทึ่งผู้ที่ตนรักและผู้ที่มีอำนาจ จะนั่นโอกาสที่เด็กจะรับอาจารย์เป็นผู้ที่มีอำนาจต่อเด็กมาก อาจารย์จึงมือทิชิพลด้วยจิตใจของนักศึกษา โดยทั่วไป (คงเดือน พันธุ์มนนาวิน, 2526) และพบว่าอาจารย์ที่มีความรักใคร่ชอบพอและยอมรับศิษย์เท่านั้นที่สั่งสอนฝึกอบรมศิษย์ให้ศิษย์ได้ดี และอาจารย์ยังเป็นแบบอย่างไม่ดีแก่เด็ก ได้มาก ทำให้มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ โนโหกุนเนียว ขาดความยุติธรรม (คงเดือน พันธุ์มนนาวิน, 2525)

ลักษณะปฏิสัมพันธ์ของอาจารย์กับนักศึกษาที่ส่งผลทางอ้อมต่อลักษณะที่ไม่เหมาะสมในนักเรียน อ้างถึงใน ชิรวัฒน์ นิจเนตร (2526) พบว่านักเรียนที่รับรู้บรรยายศาสภายในชั้นเรียนของตนเป็นแบบประชาธิปไตยน้อยจะมีปัญหาสุขภาพจิตทุกด้าน ได้แก่ อาการทางกายเนื่องมาจากการจิตใจ นอนยากแพ่งตน ความซึมเศร้า ความวิตกกังวล และความก้าวร้าว มากกว่านักเรียนในชั้นเรียนที่มีบรรยายศาสแบบประชาธิปไตยมาก นอกจากนั้นปฏิสัมพันธ์แบบประชาธิปไตย จะทำให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักให้ความร่วมมือกับหมู่คณะ (สมศักดิ์ ชจรเจริญกุล, 2527 ย้ำพร เจนประภาวงศ์ 2528 และ สุปัญญา เปรียงไส, 2521 อ้างถึงใน ผ่องพรรณ แวงวิเศษ, 2534)

สรุปได้ว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษานี้ ถ้ามีลักษณะแบบประชาธิปไตยมากจะส่งผลดีต่อนักศึกษาหลาย ๆ ด้าน ในทางตรงกันข้ามถ้ามีลักษณะแบบประชาธิปไตยน้อยก็จะส่งผลเสียต่อสุขภาพจิต ผลลัพธ์ทางการเรียน และการนำสู่พัฒนาระบบที่ดี (ชิรวัฒน์ นิจเนตร, 2526 ; ก่อ สวัสดิพานิช 2512, 1971 อ้างถึงใน ผ่องพรรณ แวงวิเศษ, 2534)

3.4 หน้าที่และอิทธิพลของครูที่มีต่อศิษย์

ครูเป็นผู้มีหน้าที่หลักในการพัฒนาเยาวชนผู้เป็นศิษย์ด้วยการให้ความรู้ทางวิชาการ อบรมศิษย์ให้คุณค่าในคุณค่าของศีลธรรม และมารยาทที่ดีงามรวมทั้งฝึกให้ปฏิบัติงานชนิดต่อธรรมจริยธรรมด้วย (บุญกอบ วิสมัตตนันท์, 2523)

ปัญหานักเรียน (2507 อ้างถึงใน บุญกอบ วิสมัตตนันท์, 2523) กล่าวว่าครูเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการสร้างและทำลายเด็กของชาติ เพราะครูเป็นผู้นำของเด็ก เป็นผู้ที่เด็กนองด้วยความพอใจ เดื่อง ais ครูจึงควรเป็นผู้บริสุทธิ์ สามารถทั้งภาย วาจาระและจิตใจ มีความเมตตากรุณาและมีความปรารถนาดีต่อศิษย์ ต้องรักงานที่เป็นหน้าที่ของตน ทำงานให้เป็นตัวอย่าง เป็นที่น่ารักน่านับถือ เป็นครูทุกคนทุกแห่งไม่เฉพาะแต่ในชั้นเรียน เป็นคนมีสติไม่ประมาท

นำทรัพย์ จันทน์หอม (2505 อ้างถึงใน บุญกอบ วิสมัตตนันท์, 2523) ได้กล่าวว่า เด็กจะเป็นเช่นไรเป็นผลมาจากการทัศนคติของเด็กที่มีต่อสังคม การอบรม และการปักธง การกระทำการของครูนี้จะช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้แก่นักเรียน ทำให้นักเรียนสนใจต่อการเรียน ตลอดจนปลูกฝังทัศนคติที่ดี สองคล้องกับสุดใจ เหล่าสุนทร (2525 อ้างถึงใน บุญกอบ วิสมัตตนันท์, 2523) กล่าวว่าครูต้องช่วยให้นักเรียนได้เกิดคุณธรรมร่วมกัน สร้างความคิดในทางที่ดี อันจะทำให้ครูและนักเรียนได้เกิดความโกรธชิด เกิดความเข้าใจและสร้างคุณธรรมที่ดี

สรุป ความเป็นครูได้ว่า ครูที่ดียอมมุ่งปรับปรุงตนเองและถูกศิษย์ของตนให้มีธรรณะในจิตใจและธรรมจริยา ครูที่มีความแมตตา ยอมมุ่งดีต่อศิษย์ด้วยความสนใจเชิงผลการวิจัยได้ข้อค้นพบที่สองคล้องกันว่า ครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อศิษย์โดยเฉพาะยิ่งให้เป็นผลดีของการประพฤติคนเป็นแบบอย่างแก่ศิษย์

ในภาวะที่สังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา ตัวแปรที่เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อพฤติกรรมของเด็ก ครูมีมากทุกทิศทาง การใช้หลักธรรม ความประพฤติแบบเดิมจะไม่ทันต่อเหตุการณ์ หากแต่ เขมานันท (2518 อ้างถึงใน บุญกอบ วิสมัตตนันท์, 2523) ได้ให้ความเห็นว่า ธรรมะเป็นแบบประพฤติที่เรียกกลับมาซึ่งสัญชาตญาณอย่างง่ายในการดำรงชีวิต ผู้ที่ประพฤติกรรมได้ผล นุจะไว ธรรมชาติจิตจะไวต่อการตัดสิน ต่อการสักดอกรากจากอารมณ์ ตางจะตัดสินอะไรมอย่างง่ายดายตามธรรมชาติที่เป็นจริง

สรุปได้ว่าคนดีมีคีลธรรมและมีธรรมจริยา ย่อมเป็นผลให้ทุกอย่างดีขึ้น ถ้า
ยังมีความรู้สึกดีมีธรรมะและมีความสามารถจะยิ่งส่งผลดีต่อตนเอง สังคมและ
ประเทศชาติอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ ครูซึ่งมีหน้าที่สั่งสอนอบรมศิษย์จะมีอิทธิพลต่อ
พฤติกรรมของศิษย์ปะหลาย ๆ คน ครูจึงควรเป็นผู้มีธรรมจริยาด้วยจึงจะมีผลสมตาม
เป้าหมายของการให้การศึกษาตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

3.5 วิธีการปฏิบัติของครูต่อศิษย์

การปฏิบัติของครูต่อศิษย์เกี่ยวกับจริยธรรมที่เน้นความชื่อสัตย์ สุจริต
ของนักเรียน สุเชียร์ ม่าเรหิม (2519 อ้างถึงใน บุญกอบ วิสมัตตน์, 2523) ได้ศึกษา
พบว่านักเรียนมีแนวโน้มอึยงว่าบุคคลที่มีจริยธรรมดี มีพุติกรรมการโงมากกว่าบุคคล
ที่มีจริยธรรมสูง ผู้ที่มีความวิตกกังวลต่ำมีพุติกรรมการโงน้อยกว่าผู้มีความวิตกกังวล
สูง ผู้ที่ไม่ได้เห็นตัวแบบที่กระทำความดีมีพุติกรรมการโงมากกว่าผู้ที่ได้เห็นตัวแบบ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพญแข ประจำปีงจิก (2520 อ้างถึง
ใน บุญกอบ วิสมัตตน์, 2523) ได้ใช้แบบสอบถามวัดพบว่า จำนวนผู้โงในการเล่นเกม
ในกลุ่มที่มีตัวแบบของการทำดีมีจำนวนน้อยกว่าจำนวนผู้โงในกลุ่มที่ไม่มีตัวแบบ และ
ผู้มีจริยธรรมต่ำจะโงมากกว่าผู้ที่มีจริยธรรมสูง

สมบูรณ์ ทองศิลป์ (2519 อ้างถึงใน บุญกอบ วิสมัตตน์, 2523)
ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของครุกับนักเรียนพบว่า นักเรียนที่ได้รับปฏิสัมพันธ์จากครูแบบ
ประชาธิปไตย จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความเป็นผู้นำสูงกว่าผู้ที่ได้รับ
ปฏิสัมพันธ์จากครูแบบอัตตาธิปไตยและปล่อยปละละเลย

สรุปการวิจัยพบว่า ความชื่อสัตย์ การโง เกิดขึ้น เพราะมีความโลภ
ไม่มีสันโดษ จึงทำให้อายากได้สิทธิ์ของผู้อื่น เมื่อมีการละเมิดสิทธิ์ด้วยการโง ได้ชื่อว่า
ไม่รับผิดชอบ ทำให้ลุกแก่อำนาจ ความโกรธ และความประณานา การเห็นแบบอย่างที่ดีมี
ผลต่อพุติกรรม ดังนั้นการเป็นตัวแบบและการเสริมแรงเป็นเทคนิคที่สำคัญในการ
กระบวนการสังคมประกิจ การที่ครูปฏิบัติต่อเด็กด้วยการใช้เหตุผลและการเป็นแบบอย่าง
ที่ดีจึงย่อมเป็นผลดีต่อเด็กด้วย

3.6 ความสัมพันธ์ของครูและนักเรียนกับพุติกรรมการปฏิสัมพันธ์

ครูมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตนักเรียนทั้งมีอิทธิพลต่อการแสดง
พุติกรรมของนักเรียนตลอดจนวิถีชีวิตภายในห้องเรียนใน 2 ลักษณะ คือ

1. บทบาทในฐานะวิชาชีพเกี่ยวกับข้อคิดเห็นที่ต้องมีความรู้ความเข้าใจในตัวเด็ก มีทักษะที่ดีในการสอน และมีความสามารถในด้านเทคนิคของการบริหารศึกษา เป็นแหล่งความรู้แก่เด็ก เป็นผู้นำกลุ่มและเป็นตัวแทนสังคมได้

2. บทบาทส่วนตัว ครูมีตำแหน่งเป็นภาพแทนตัวพ่อแม่ของเด็ก เป็นเป้าหมายที่เด็กจะฝึกเป็นตัวแทน แสดงความนั่นใจและความมั่นคงทางอารมณ์ ครูจะพบความสำเร็จได้ด้านน่าเท่าที่ยังสามารถให้ความอบอุ่นและมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก และมีความรู้สึกปั๊บໄว่ต่อความต้องการของเด็ก

รูปแบบของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน มีการศึกษาหลายรูปแบบ ดังนี้

สไตล์ และดอร์ซี่ (Stiles and Dorsey, 1950 อ้างถึงใน จิรวัฒน์ มั่นยืน และรุ่งทิพย์ สมานรักษ์, 2646) ได้แบ่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนไว้ 2 แบบ คือ

1. แบบอัตตาธิปไตย ครูเป็นผู้สั่งการทุกอย่าง เด็กต้องเชื่อฟังโดยไม่มีข้อโต้แย้ง ครูจะใช้กฎเกณฑ์ตามที่ตนพอใจและบังคับให้นักเรียนปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

2. แบบประชาธิปไตย ครูจะสร้างสถานการณ์ให้เด็กมีส่วนร่วมในการวางแผนและร่วมตัดสินใจ เกี่ยวกับกิจกรรมในชั้นเรียน ครูยอมรับในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก ครูทำตัวเป็นที่ปรึกษาของเด็ก

ผลจากการกำหนดแบบปฏิสัมพันธ์แบบอัตตาธิปไตย ทำให้นักเรียนมีบุคลิกภาพแบบตัวโครงตัวมัน ไม่รู้จักอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม บทเรียนไม่ดำเนินการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น

ผลจากการกำหนดแบบปฏิสัมพันธ์แบบประชาธิปไตย นักเรียนมีลักษณะเป็นตัวของตัวเอง มีความเชื่อมั่นและให้ความร่วมมือกับหน่วยคณะ

แฟลนเดอร์ ได้พัฒนาระบบการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ขึ้น สำหรับใช้วิเคราะห์อิทธิพลของครูขณะที่อยู่ในห้องเรียน โดยอาศัยแนวคิดเรื่องการครอบจำ และการผสมผสานของแอนเดอร์สัน ที่เขาได้ศึกษาการสื่อสารสัมพันธ์ทุกรูปแบบที่เกิดขึ้นในห้องเรียนและจัดแบ่งลักษณะการพูดจาของครูเป็น 12 ประเภท ดังนี้

1. การยอมรับความรู้สึกและทัศนคติของนักเรียนทั้งในด้านดีและไม่ดี พร้อมทั้งช่วยเหลือให้นักเรียนเข้าใจโดยไม่ญี่่ญุ่ญญุ่ญ

2. การยกย่องชมเชย และให้กำลังใจแก่นักเรียน เพื่อให้เขามีความกล้าที่จะแสดงพฤติกรรมออกมานะ

3. การตอบสนองต่อความคิดเห็นของนักเรียน เช่น การรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนและนำเอาไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในทางใดทางหนึ่ง

4. การตั้งคำถามเพื่อหวังจะให้นักเรียนตอบสนอง เพื่อตรวจสอบดูว่า นักเรียนมีความรู้ หรือความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ อย่างไรบ้าง

5. การพูดจาในเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนในขณะนั้น

6. การบรรยายที่นำเสนอข้อเท็จจริง ความคิดเห็นหรือเรื่องราวต่าง ๆ มาบอกเล่าให้นักเรียนทราบ

7. การให้คำแนะนำหรือออกคำสั่งให้นักเรียนปฏิบัติตาม

8. การวิพากษ์วิจารณ์เพื่อให้นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรมตามที่ครูต้องการ

9. การใช้อำนาจหรือแสดงออกเพื่อเป็นการตอบสนองต่อการเริ่มของครูลักษณะการพูดจาของนักเรียน

10. นักเรียนพูดหรือแสดงออกเพื่อเป็นการตอบสนองต่อการเริ่มของครู

11. นักเรียนพูดหรือแสดงออกเนื่องจากมีนักเรียนคนอื่นเริ่มพูดจาขึ้น ลักษณะหลังการปฏิสัมพันธ์

12. ช่วงที่เงียบ หยุดพักหรือช่วงที่การพูดอย่างสับสน ไม่สามารถแยกแยะได้ว่าใครพูดอะไร

ครูย่อมมีอิทธิพลต่อนักเรียน ใน 2 ลักษณะ คือ

1. อิทธิพลทางอ้อม (Indirect influence) หมายถึง การกระทำที่ช่วยให้นักเรียนมีอิสระในการแสดงออกมากขึ้น ตรงตามแนวคิดเรื่องการผสมผสานของแอนเดอร์สัน ในพฤติกรรมที่ 1-4

2. อิทธิพลทางตรง (Direct influence) หมายถึงการกระทำที่จำกัดอิสระภาพในการแสดงออกของนักเรียนตรงกับแนวคิดเรื่องการครอบจ้ำของแอนเดอร์สัน ในพฤติกรรมที่ 5-9

จากการวัดพฤติกรรม ลักษณะการสื่อสารสัมพันธ์พบว่า เมื่อครูมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน ในลักษณะของการผสมผสาน นักเรียนจะมีพฤติกรรมที่ร่วมมือช่วยเหลือกัน มีความคิดริเริ่มใหม่ ๆ และมีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างเต็มใจ โดยไม่ต้องมีโครงสร้าง แต่เมื่อใดที่ครูมีปฏิสัมพันธ์แบบครอบจ้ำ นักเรียนจะรู้สึกกลุ้มใจหรือไขว้เขวในการเรียนและจะตอบสนองการแสดงอำนาจของครูใน 2 ลักษณะ คือ

1. จะขอมทำตามครูทุกอย่าง
2. จะปฏิเสธการครอบงำของครู

ลักษณะการปฏิสัมพันธ์แบบใช้อำนาจครอบงำ

ครูที่มีแบบแผนการปฏิสัมพันธ์แบบใช้อำนาจครอบงำ ทำให้เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าว เป็นปฏิปักษ์กับครู และเพื่อน ทำให้ห้องเรียนมีบรรยากาศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการปรับตัวทางสังคมที่ดีของเด็ก และทำให้การเรียนรู้ไม่ค่อยจะได้ผล

ลักษณะครูและห้องเรียนที่มีแบบแผนปฏิสัมพันธ์แบบผสมผสาน

ครูจะทำในลักษณะต่าง ๆ ย่อมมีอิทธิพลทางอ้อมต่อเด็ก ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนมีอิสรภาพในการแสดงออก การยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน การยกย่องชมเชย มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่คิดต่อนิสัยในการทำงาน และช่วยกระตุ้นให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีทางด้านอารมณ์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูเป็นผู้มีบุคลิกภาพ สำคัญต่อการพัฒนาลักษณะนิสัยและสุขภาพจิตของนักเรียน

ผลกระทบการปฏิสัมพันธ์ตามแบบของครู

นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคิดสร้างสรรค์ ลักษณะความเป็นผู้นำสูงกว่านักเรียนที่ได้รับปฏิสัมพันธ์กับครูแบบอื่น คือ มีบุคลิกภาพกลาง ๆ ไม่เก็บตัว หรือแสดงตัวมากเกินไป สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและมีสัมพันธภาพกับคนอื่นได้ดีที่สุด มีพัฒนาการในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนคนอื่น ๆ และทำให้นักเรียนรู้สึกว่า ครูเป็นที่พึงพอใจ ไม่มีความวิตกกังวล

นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบอัตตาธิปไตย ครูจะมีอำนาจเหนือเด็กทุกคนทุกอย่างบังคับให้เด็กอยู่ในระเบียบ ก่อให้เกิดความคับข้องใจ วิตกกังวล และความตึงเครียดในจิตใจ มีผลกระทบถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความเชื่อมั่นในตนเอง และความคิดสร้างสรรค์

นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบปล่อย灌溉โดยเด็ดขาด ไม่ได้รับการเอาใจใส่ จึงขาดความยึดเหนี่ยว รู้สึกสิ้นหวัง ไม่แน่ใจว่าตนเองทำถูกต้องหรือไม่ หากความเชื่อมั่นและปรับตัวได้ไม่ดี

ลักษณะปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนตามบรรยากาศในชั้นเรียน

ชีรวัฒน์ นิจเนตร (2526 อ้างถึงใน จิรวัฒนา มั่นยืน และรุ่งทิพย์ สมานรักษ์, 2546) ได้ศึกษาลักษณะปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนพบว่า นักเรียนที่รับรู้บรรยากาศภายในชั้นเรียนของตนเป็นประชาธิปไตยน้อยจะมีปัญหาสุขภาพจิตทุกด้าน คือ อาการทางกาย เนื่องมาจากการ เช่น ความซึมเศร้า ความวิตกกังวล และความก้าวร้าวมากกว่าในชั้นเรียนที่มีบรรยากาศที่มีประชาธิปไตยมาก

ผลจากการวิจัยในประเทศไทยที่เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และคุณลักษณะอื่น ๆ ของนักเรียน เช่น ความคิดสร้างสรรค์ (พินิจ นิวาศบุตร, 2519) ลักษณะความเป็นผู้นำ (สมบูรณ์ ทองศิลป์, 2519) บุคลิกภาพแบบเก็บตัว (จิรพร โพธิ์สุวรรณ, 2519) การปรับตัวของนักเรียน (ประคง ประสิทธิพร, 2519) ความสามารถในการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรม (สกุล เทียงแท้, 2524 อ้างถึงใน ชีรวัฒน์ นิจเนตร, 2526)

พบผลการวิจัยว่า นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคิดสร้างสรรค์ และลักษณะความเป็นผู้นำสูงกว่านักเรียนที่ได้รับปฏิสัมพันธ์จากครูแบบอัตตาธิปไตยและแบบปล่อยปละละเลยและบังหน่วง ว่า นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตย มีบุคลิกภาพแบบกลาง ๆ คือไม่เก็บตัว หรือแสดงตัวมากเกินไป สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและมีสัมพันธภาพกับคนอื่นได้ดีที่สุด รวมทั้งมีพัฒนาการในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนในกลุ่มอื่น ๆ อีกด้วย

เหตุผลจากการวิจัย

การที่นักเรียนได้รับการปฏิสัมพันธ์จากครูแบบประชาธิปไตยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุดและปรับตัวได้ดีที่สุด อาจเป็นเพราะในการปฏิสัมพันธ์แบบนี้ ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงออกอย่างเต็มที่ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยเหลือกัน เด็กที่เรียนอ่อนน้อมก้มีโอกาสซักถามเพื่อนฝูงหรือครู ซึ่งเป็นกันเองกับเด็ก เห็นอกเห็นใจเด็ก ทำให้รู้สึกว่าครูเป็นที่พึ่งของเข้าได้ นักเรียนจึงเรียนด้วยความสนใจ ไม่วิตกกังวล

ส่วนนักเรียนที่ได้รับการปฏิสัมพันธ์แบบอัตตาธิปไตยนั้น ครูมีอำนาจเหนือเด็กทุกอย่างและบังคับให้เด็กอยู่ในระเบียบแบบแผน ในกรณีที่เด็กปฏิบัติไม่ได้ก็จะ

เกิดคับข้องใจ มีความวิตกกังวลและความตึงเครียดทางจิตใจ มีผลกระทบไปถึงผลการเรียนด้วย ส่วนนักเรียนที่ได้รับการปฏิสัมพันธ์แบบปล่อยละเลยนี้ ยิ่งทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำลงไปอีก เพราะต่างไม่ได้รับการเอาใจใส่ ครูอาจจะปล่อยตามเรื่องตามราวด้วยความเห็นใจ รู้สึกว่าตนเองถูกทอดทิ้ง ลืมหวัง ไม่แน่ใจว่าตนเองทำตัวถูกต้องหรือไม่ ทำให้ขาดความเชื่อมั่นและปรับตัวได้ไม่ดี

4. การให้รางวัลและการลงโทษศิษย์

4.1 ความสำคัญของการจูงใจในการให้รางวัล

4.2 ผลการวิจัยเรื่องผลของรางวัลภายใน ภายนอก และการรับรู้ ความสามารถของตนที่มีต่อแรงจูงใจ ภายในของนักเรียน

4.3 การโคนลงโทษจากครูและโรงเรียนกับพฤติกรรมการหลบหนี การเรียน

4.4 การลงโทษที่มีประสิทธิภาพ

4.1 ความสำคัญของการจูงใจโดยการให้รางวัล

แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) เป็นความต้องการที่เกิดขึ้น自然而然 ใจวิชาที่จะเรียนรู้ หรือเพราระต้องการมีความรู้ความสามารถในเรื่องนั้น การให้รางวัลจึงมุ่งเพื่อส่งเสริมแรงจูงใจดังกล่าวและเป็นวิธีการปฏิบัติกันโดยทั่วไป

แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) เป็นการกระตุ้นจากภายนอกด้วยการให้รางวัล ความเป็นจริง รางวัลจากภายนอกไม่ได้สนับสนุนแรงจูงใจภายในในการเรียนและการทำกิจกรรมของนักเรียน แต่จะทำให้ความสนุกสนานที่ได้จากวิชาหรือกิจกรรมนั้นลดลง และทำให้เด็กนักเรียนต้องการรางวัลเพิ่มขึ้น และเมื่อไม่มีรางวัลเด็กก็จะไม่รู้สึกสนุกหรือสนใจการเรียนเรื่องนั้น เด็กจะเปลี่ยนจากการเรียนด้วยแรงจูงใจภายในเป็นการเรียนด้วยแรงจูงใจภายนอก คือเรียนเพื่อหวังรางวัลแทน

การอธิบายแรงจูงใจภายในด้วยทฤษฎีการประเมินความรู้คิด (Cognitive Evaluation theory)

ดีซีและไรอัน (Deci & Ryan, 1990 อ้างถึงใน วิลาศลักษณ์ ชั้ววัลลี พงจิตร อินทสุวรรณ, 2543) กล่าวว่า พฤติกรรมที่เกิดจากแรงจูงใจภายใน เป็นพฤติกรรมที่จะทำให้บุคคลรู้สึกว่าตนมีความสามารถ (Competent) และกำหนดให้ด้วย

ตนเอง (Self determination) ทฤษฎีนี้ยืนยันว่า มีสองกระบวนการหลัก ที่รางวัลจากภายนอกสามารถมีผลกระตุ้นต่อแรงจูงใจภายในได้ คือ

- 1) การเปลี่ยนแปลงการรับรู้ สาเหตุการกระทำ (Locus of causality)
- 2) การเปลี่ยนแปลงความรู้สึกของบุคคลในเรื่องที่ว่าตนมีความสามารถ และมีอิสระที่กำหนดได้

เมื่อบุคคลมีแรงจูงใจภายใน บุคคลจะรับรู้ว่าสาเหตุของการกระทำคือตัวเขา แต่เมื่อเขาได้รับรางวัลจากภายนอก การรับรู้สาเหตุการกระทำจะเปลี่ยนไปจากตัวเข้าเป็นรางวัลภายนอกซึ่งจะทำให้เขามีแรงจูงใจลดลง

นอกจากนี้ พฤติกรรมที่เกิดจากแรงจูงใจภายในต้องเป็นพฤติกรรมที่บุคคลสามารถกำหนดได้ด้วยตนเอง เพราะคำสั่งหรือรางวัลจะเปรียบเสมือนสิ่งกำหนดบุคคลให้กระทำการตามเงื่อนไข เมื่อกำหนดเหตุการณ์นี้ขึ้น ความรู้สึกเป็นอิสระกำหนดได้ด้วยตนเองก็ย่อมหมดไป รางวัลภายนอกนั้นก็คือ เงินและข้อมูลป้อนกลับทางบวก

4.2 ผลการศึกษาวิจัยด้านผลของรางวัลภายนอก และการรับรู้ความสามารถของตนที่มีต่อแรงจูงใจภายในของนักเรียน

งานวิจัยที่ศึกษาผลการให้รางวัลที่เป็นเงินและสิ่งของที่มีต่อแรงจูงใจภายใน กลุ่มตัวอย่างกว่า พวคเข้าจะได้รับรางวัลที่เป็นเงิน เมื่อเขารักษาภาระที่กำหนดเสร็จสิ้น แรงจูงใจภายในของกลุ่มนี้จะเทียบกับกลุ่มที่ไม่ได้รับเงินรางวัล

ผลการวิจัยพบว่า เงินรางวัลทำให้แรงจูงใจภายในของกลุ่มทดลองลดลง ซึ่งมีผลสอดคล้องกับการวิจัยอื่น ๆ ว่ามีผลเดียวกันของรางวัลที่เป็นเงินและสิ่งของ ซึ่งเป็นรางวัลภายนอกที่มีผลต่อแรงจูงใจภายใน โดยวัดจากพฤติกรรมและเวลาที่ใช้ในการกระทำการเป้าหมาย (Calder & Staw, 1975 ; Anderson, Manoogian & Raznick, 1976 ; Ryan, Mins & Koesther, 1988 : Tripathi, 1991 อ้างถึงใน วิลาสลักษณ์ ชั้ววัลลี และ พงษ์จิต อินทสุวรรณ, 2543)

สำหรับข้อมูลป้อนกลับทางบวกที่เพิ่มความรู้สึกว่าตน มีความสามารถ จะทำให้แรงจูงใจภายในเพิ่มขึ้น จากการวิจัยพบว่าคำพูดที่บอกรว่า กลุ่มตัวอย่างมีความสามารถจะสามารถเพิ่มแรงจูงใจภายในของกลุ่มตัวอย่างของเข้า ได้มากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการบอกรถึงความสามารถ เพราะข้อมูลป้อนกลับจะมีลักษณะให้ข้อมูล

(Informational) มากกว่าการควบคุม (Controlling) เหตุการณ์ที่มีลักษณะให้ข้อมูล จะเอื้อต่อการระบุสาเหตุจากภายในตนว่าตนมีความสามารถ ดังนี้ จึงส่งเสริมแรงจูงใจภายใน

สรุปการให้รางวัลเพื่อให้เกิดแรงจูงใจ

จากการวิจัยและทฤษฎีที่ดังกล่าว จะเห็นว่าการสร้างแรงจูงใจภายในเป็นเรื่องสำคัญ ทั้งย่อมเชื่อมโยงแรงจูงใจจากภายนอกด้วย การให้รางวัลที่เหมาะสมจะช่วยให้เกิดแรงจูงใจภายในได้ ทำอย่างไรปัจจัยบัติงดีด้วยแรงจูงใจภายในของตนจะคงอยู่ได้ต่อไป โดยผนวกแนวคิดทฤษฎีของเดซีและไรอัน เข้ากับทฤษฎีของแบรนดูรา (Bandura, 1997 อ้างถึงใน วิลาสลักษณ์ ชั้ววัลลี และ พงษ์จิต อินทสุวรรณ, 2543) ที่ว่า ความสนใจที่เกิดจากภายใน (Intrinsic interest) สามารถส่งเสริมได้โดยผ่านกระบวนการรับรู้ ความสามารถของตน บุคคลที่มีความรู้สึกว่าตนมีความสามารถ ที่จะกระทำสิ่งที่ท้าทายได้ บุคคลนั้นมีแนวโน้มที่จะสนใจในกิจกรรมนั้น ๆ มากกว่าบุคคลที่เห็นว่าตนไม่มีความสามารถในเรื่องนั้น คาดว่าการรับรู้ความสามารถของตนสูงจะช่วยลดผลลบของรางวัล โดยเฉพาะอย่างยิ่งรางวัลที่เป็นรูปธรรม เช่น เงินได้ กล่าวก็อ ผู้ที่มีการรับรู้ความสามารถของตนสูง แม้ได้รับรางวัลจากภายนอก ก็น่าที่จะคงแรงจูงใจภายในของตนไว้ได้ดีกว่า เมื่อเทียบกับผู้ที่ได้รับรางวัลแต่ไม่มั่นใจในความสามารถของตน

4.3 การโอนลงไทยจากครูและโรงเรียนกับพฤติกรรมการหลบหนีการเรียน

การปลูกฝังเรื่องไดกีตาม ย่อมอยู่บนพื้นฐานของความรักความเข้าใจระหว่างผู้ให้และผู้รับ ครูกับศิษย์ จึงควรอยู่ใกล้ชิดกัน สนับสนุนกันพอสมควรและประพฤติปฏิบัติต่อกันอย่างเหมาะสม เพื่อให้ศิษย์ยอมรับครู ซึ่งจะทำให้การอบรมสั่งสอนของครูต่อเด็กง่ายขึ้น ครูจะต้องทำให้เด็กทราบว่าตนเคี่ยวเข้ามาร่วมสั่งสอนหรือแม่ลงไทยเด็กด้วยความรัก ความปราณາดีต่อเด็กเหนือสิ่งอื่นใด ต้องการให้เด็กเป็นคนดี หรือมิใช่เหตุผลอื่นใด แต่ครูอุบรมสั่งสอนนักเรียนเพื่อประโยชน์ของนักเรียนเอง การทำให้เด็กเข้าใจได้เช่นนี้ จะเป็นขั้นตอนแรกของการพัฒนาวินัยของนักเรียนในโรงเรียน

การปฏิบัติตนของครูในการลงไทยและการให้รางวัลเด็กนี้ คงเดือน พันธุ์มนนาวิน (2525 อ้างถึงใน จิรวัฒนา มั่นยืน และรุ่งพิพิญ สมานรักษ์, 2546) กล่าวว่าการลงไทยและให้รางวัลเด็ก ต้องมีเหตุผลไม่ใช้อารมณ์ ตลอดจนมีความเป็นระเบียบแผนในการปฏิบัติ การปฏิบัติของครูทุกคนต่อเด็กในสองข้อที่สำคัญมาก

ในการปลูกฝังความรู้สึกในเด็กว่า ในโลกนี้สำคัญให้ติดใจ ให้ติดใจทำซ้ำจะได้ช้า โดยความรู้สึกนี้จะต้องเกิดจากครอบครัวและโรงเรียนเป็นสำคัญ ทางครอบครัวนั้นเกิดจากบิดามารดา ไม่รู้หลักทางจิตวิทยาและเป็นเหยื่อของสภาพแวดล้อมและสังคมที่แปรเปลี่ยนไปในสังคมเกษตรกรรม การลงโทษและการให้รางวัลเด็กมักจะกระทำกันอย่างไม่เหมาะสม เพราะเอาด้วยปัจจัยจากธรรมชาติ บิดามารดา มักไม่รู้จักจะให้รางวัลหรือลงโทษลูกอย่างเหมาะสมกับพฤติกรรมและเหมาะสมกับปริมาณการทำดีหรือทำไม่ดีของเด็ก เพราะยึดตามธรรมชาติหรือฟ้าดิน ตลอดจนสังคมไม่เคยให้รางวัลอย่างเหมาะสมแก่การลงทุนลงแรงในการทำเกษตรกรรมของเขาเหล่านี้เช่นกัน ฉะนั้นมีเด็กของตนทำดีก็เพิกเฉย ทำไม่ดีก็ทุบตี คุด่า โดยปฏิบัติไปตามอารมณ์มากกว่าเหตุผล อาจทุบตีเกิดความผิดเพราะแม่เมื่ออารมณ์เสียมาจากการทำงาน แต่ถ้าอารมณ์ดีก็ไม่ลงโทษลูกเลย นอกจากนั้นผู้ใหญ่ยังเน้นที่ผลดีและผลเสียจากการกระทำการของเด็กมากกว่าจะดูที่ความจริงกระทำหรือแรงจูงใจเบื้องหลังการกระทำนั้น ซึ่งสำคัญกว่าการลงโทษและให้รางวัลแก่เด็กของบิดามารดา และครุนั้น ถ้าไม่เหมาะสมกับเวลาและประมาณกับการกระทำการของเด็กแล้ว จะทำให้เด็กเกิดความสับสน ไม่สามารถเรียนรู้ได้อย่างมั่นคงว่าอะไรดี ทำแล้วจะได้ผลดี อะไรไม่ควรทำ ทำแล้วจะถูกลงโทษมากน้อยแตกต่างกัน สามารถทำนายล่วงหน้าได้ นอกจากนั้นถ้าเด็กสามารถจะทำให้บิดามารดาหรือครูชุมชนเหยตานั้นได้มีอนาคตดี ก็ยิ่งช่วยให้เด็กเกิดความเชื่ออ่อนนางในตนได้มาก เมื่อเป็นเช่นนี้เด็กก็จะทำดี เพราะต้องการผลดีและหวังการบำเพ็ญดี เพราะไม่ต้องการถูกลงโทษได้

การจัดสภาพที่นักเรียนสามารถทำนายและความคุ้มคลุมที่จะเกิดขึ้นกับตน

โรงเรียนมีบทบาทในการจัดสภาพโรงเรียนให้มีเหตุผล ไม่สร้างความแร้นแก้นทางสังคมและจิตใจเกิดกับเด็ก โดยการให้รางวัลและลงโทษเด็กอย่างเหมาะสมกับการลงทุนลงแรงของเด็ก เช่น เด็กคนใดดีขันดูหนังสือ ทำการบ้านสม่ำเสมอ เอาใจใส่ พึงครูในห้องเรียนก็จะได้ผลตอบแทนเป็นคะแนนดี ครูชุมชนเชย่าว่ามีความประพฤติดี โรงเรียนก็สามารถปลูกฝังให้เด็กมีพุทธิกรรมที่ดีงามเกิดขึ้นได้

การศึกษาด้านประมาณการโอนลงโทษจากครูและโรงเรียนของนักเรียน
กับพุทธิกรรมการหลบหนีเรียน จากผลการวิจัยของ ทิพย์สุชา นิลสินธุ (2523 อ้างถึงใน จิรวัฒนา มั่นยืน และรุ่งทิพย์ สมานรักษ์, 2546) พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่ได้รับการเลี้ยงดูต่างกันจะมีพัฒนาการทางจิตวิชารมแตกต่างกัน โดยเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบ

ประชาธิปไตย จะมีจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบลงโทษและปล่อยปละละเลย ตลอดถึงกับทางเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจำปีงบประมาณ (2520 อ้างถึงใน จิรวัฒนา มั่นยืน และรุ่งทิพย์ สมานรักษ์, 2546) พบว่าการเลี้ยงดูมีส่วนเกี่ยวข้องกับจริยธรรมของบุคคลมาก และอิทธิพลดังกล่าวจะมีความอดทนไปถึงผู้ใหญ่ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักมากและใช้เหตุผลมาก สัมพันธ์กับการมีเหตุผลด้านจริยธรรมของผู้ถูกศึกษาทุกระดับอายุ ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบรักมากใช้เหตุผลมากและลงโทษทางจิตใจมากกว่าร่างกายรวมเรียกว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยนั้นพบว่า ครอบครัวยังคงเลี้ยงดูลูกแบบนี้แล้วอาจเป็นไปได้ว่าจะช่วยลูกให้มีจริยธรรมสูงได้

โภศด ธรรมชาติ (2519 อ้างถึงใน จิรวัฒนา มั่นยืน และรุ่งทิพย์ สมานรักษ์, 2546) ได้ศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการเลี้ยงดูแตกต่างกันจะมีทัศนคติแบบประชาธิปไตยมากน้อยต่างกัน นักเรียนที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบให้ความรักและแบบคาดหวังเอากับเด็กจะมีทัศนคติด้านสามัคคีธรรมและปัญญาธรรมดีมากกว่านักเรียนที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบลงโทษ

สรุปได้ว่า ปริมาณการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายมากกว่าทางจิต แตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมที่แตกต่างกันด้วย คือ เด็กที่ได้รับการลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย จะมีลักษณะที่พึงประสงค์ติกว่าแบบตรงข้าม ดังนั้นคาดว่านักเรียนที่ได้รับการลงโทษจากครูและโรงเรียนมากจะมีพฤติกรรมด้านลบ คือ การหลบหนีการเรียน การต่อต้านครูและด้านจริยธรรมมากกว่านักเรียนที่ได้รับการลงโทษจากครูและโรงเรียนน้อย

4.4 การลงโทษที่มีประสิทธิภาพ

แนวความคิดเกี่ยวกับการลงโทษ

การลงโทษในทางจิตวิทยามีความหมายว่า การให้สั่งที่พึงประданาหลังจากนักเรียนแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น นักเรียนส่งเสียงดังในห้องเรียน ที่จะโคนครูดู แกดังเพื่อนก็จะถูกครูตี หลักของการลงโทษจึงมุ่งหวังเพียงว่าจะระงับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ไม่ให้เกิดขึ้นอีกและจะใช้การลงโทษทางกายที่รุนแรง (Corporal punishment) เป็นวิธีสุดท้าย (ประภัสสร กระนุท, 2543)

การลงโทษจึงเปลี่ยนรูปแบบมาเป็นการลงโทษทางจิตใจแทน เมื่อมีการห้ามครุณลงโทษทางกายที่รุนแรงเกินกว่าเหตุ ได้แก่ การหักคะแนน การไม่ยอมรับ

การดำเนินต่อหน้าเพื่อน การดึงตัวเด็กออกจากกลุ่มเพื่อน เหล่านี้คูณเมื่อตนว่าจะทำให้ นักเรียนมีความรู้สึกว่าถูกลงโทษรุนแรงเท่ากับหรือมากกว่าการลงโทษทางกายเสียอีก

การลงโทษเด็กในชั้นเรียนของครู แม้การศึกษาในวิชาชีพครูจะเน้น เรื่องการไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินพฤติกรรมของนักเรียน แต่ก็อดไม่ได้ที่จะใช้อารมณ์ บางครั้งก็รุนแรง เราจึงมักพบเห็นข่าวเกี่ยวกับการลงโทษของครูเสมอ ๆ บางครั้งเป็นการลงโทษที่น่าขยะแขยงจนคิดไม่ถึงว่า ครูจะลงโทษเช่นนั้นได้ ครูที่ตีเด็กจนเนื้อแตก ซึ่งพิจารณาแล้วความผิดกับการลงโทษไม่เหมาะสมกัน การลงโทษ ความรุนแรงหรือความดูดัน ไม่ได้ทำให้เด็กเรียนหรือทำงานได้ดีเท่าการให้การเสริมแรงหรือการให้กำลังใจ เพราะธรรมชาติของมนุษย์ชอบการปลอบมากกว่าการญี่่และต้องการคำชมมากกว่าการตีเตียน

ข้อเสนอแนะวิธีการลงโทษแบบไม่เจ็บตัว (ทางกาย) แต่จะได้ผลดีต่อ พฤติกรรมในทางที่พึงประสงค์มากขึ้นกว่าเดิม คือ (ประภัสสร คุณฑ, 2543)

1. การแก้ไขเกินกว่าเหตุ (Overcorrection) เป็นวิธีแก้ไขพฤติกรรมที่เป็นปัญหานางประการของเด็ก โดยใช้การลงโทษที่เหมาะสมกับความผิด ฟอกซ์และอาชริน (Foxx & Azrin, 1972 cited in Alberto & Troutman, 1982) เสนอให้ใช้วิธีการแก้ไข พฤติกรรมของเด็กที่เป็นลักษณะก่อความและก้าวร้าว เพื่อเป็นการลงโทษให้เด็กเกิดการหลานจำและไม่ทำพฤติกรรมนั้น ๆ ซ้ำอีก โดยมุ่งสอนให้เด็กมีความรับผิดชอบเต็มที่ในพฤติกรรมที่เขาทำทางด้านทำลาย ก่อความ หรือก้าวร้าว ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม วิธีการคือเมื่อเด็กกระทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมก็ให้ปฏิบัติ ดังนี้

1.1 ทำให้สภาพการณ์กลับมาเหมือนเดิม เช่นเด็กปาลิงของในห้องเรียน ครูก็จะให้นักเรียนเก็บลิ่งที่ข้างปาหึ้นหมดเข้าที่

1.2 เพื่อให้เด็กหลานจำและไม่อยากทำพฤติกรรมนั้นอีก เนื่องจากกลัวว่าจะถูกลงโทษ ครูจึงควรให้นักเรียนเก็บทุกอย่างในบริเวณห้องเรียนเข้าที่ให้เรียบร้อย เพื่อฝึกให้ให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่เหมาะสมขึ้น

2. การใช้เวลา nok (Time out) หรือเวลา nok เป็นกระบวนการทางการศึกษา เพื่อจัดกระทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมมากกว่าจะเป็นการลงโทษโดยตรง เมื่อตนการดูว่า ดำเนินติดเตียน หรือไม่เอาไว้ใส่สันใจเด็ก และเป็นการลงโทษชั่วครั้ง ชั่วคราวซึ่งจะไม่มีการเสริมแรงใด ๆ ทั้งสิ้น มักใช้ในห้องเรียนที่นักเรียนก่อความครุหรือเพื่อน จนทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปได้ยาก การใช้เวลา nok มาจัดดำเนินการ ต้อง

มีการบอกเล่าอย่างชิงจัง โดยปราศจากการใช้อารมณ์ แต่เด็กจะต้องได้รับการบอกเล่าถึงเหตุผลในการได้รับการกระทำแบบ “แบบเวลา nok” จะทำให้เด็กเพิ่มพูนการควบคุมตัวเองให้ดีขึ้น และจะไม่ทำผิดจนต้องได้รับผลกระทบจากการกระทำด้วยวิธีการใช้เวลา nok อีก

การใช้แรงเสริมแก่พฤติกรรมอื่น ๆ นั้น การใช้เวลา nok ได้รับการบอกแบบเพื่อหยุดและขัดพฤติกรรมไม่พึงประสงค์เท่านั้น ไม่ได้อบรมให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และเมื่อใช้เวลา nok แล้วจะยุติโอกาสของ การเกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์มาก

3. การถอดถอนการเสริมแรงพฤติกรรมหรือการปรับสินใหม่ (Response cost) เป็นวิธีการรับหรือให้คืนสิ่งที่ได้รับอาจเป็นแต้มดาวริบบิน หรือสิ่งของที่เด็กพอใจเมื่อทำพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ครูก็จะรับของคืนเป็นบางส่วน และถ้าทำพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์มาก ๆ บ่อยครั้ง ในวันนั้นก็อาจถูกริบจนหมด ซึ่งเด็กจะเกิดความไม่พอใจ และไม่ยاكจะโคนริบ ก็จะทำให้เด็กพยายามควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้ดีขึ้น และเป็นที่พึงปรารถนามากยิ่งขึ้น จากการศึกษาวิจัยของ ซัลบัชเชอร์ และ豪瑟เชอร์ (Sulbacher & Houser, 1968 cited in Gardner, 1978 อ้างถึงใน ประวัติสรุป คุณท, 2543) ได้ทำวิธีการของการปรับสินใหม่มาใช้ในห้องเรียน การที่นักเรียนมีพฤติกรรมไม่สุภาพ โดยรับเวลาอิสระครั้งละ 1 นาที จากให้ไว้ 10 นาที ปรากฏว่า เพียงครั้งแรกที่โดยรับพฤติกรรมไม่สุภาพก็หายไปทันที คือเป็นประสิทธิภาพของวิธีการของการถอดถอน การปรับสินใหม่อย่างแท้จริง สัมฤทธิ์ผลของวิธีนี้ใช้ได้ผลกับพฤติกรรม “การรบกวนทางอารมณ์อย่างมากของเด็กวัยรุ่นต่อครู”

ข้อควรคำนึงถึงการปรับสินใหม่ที่มีประสิทธิภาพ มีดังนี้คือ

1. ต้องบอกเด็กถึงกฎระเบียบในห้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับ การใช้วิธีการถอดถอนการเสริมแรงเสียก่อน

2. ไม่ควรใช้วิธีการนี้อย่างสมำเสมอ เพื่อไม่ให้เด็กเดาได้หรือหากใช้ สมำเสมออาจมีผลไม่ดี ไม่มีประสิทธิภาพ

3. จัดให้มีโอกาสที่จะได้รับสิทธิพิเศษหรือได้ของที่ถูกริบคืนได้ ซึ่งก็ต้องเป็นหลังจากมีพฤติกรรมดีหรือพึงประสงค์เสียก่อนด้วย

ข้อควรคิดในการลงโทษ

1. พยายามใช้การลงโทษให้น้อยที่สุด

2. ทำมองไม่เห็นพฤติกรรมบางอย่างที่ไม่ร้ายแรง ไม่เป็นอันตรายบ้างอาจจะได้ผลดีกว่าที่จะลงโทษทุกครั้งจนทำให้ເຝືອນເກີນໄປ

3. ควรคำนึงถึงการให้การเสริมแรงพฤติกรรมดีมากกว่าที่จ้องจะลงโทษ แต่ก็ต้องทำในลักษณะที่พอเหมาะสม

4. ควรให้สัดส่วนการลงโทษกับการเสริมแรง จะทำให้เด็กเกิดความพอใจและอยากทำดีมีความภาคภูมิใจในตนเอง (Self esteem)

5. กำหนดดอย่างชัดแจ้งถึงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เสื่อนไหการกระทำและความรุนแรงของพฤติกรรมนั้น ๆ

6. กำหนดดอย่างชัดแจ้ง ถึงการลงโทษว่าจะลงโทษอย่างไร ก่อนที่จะลงโทษจริง เพื่อเป็นการป้องปารามและไม่มีการยกเว้น

7. การลงโทษต้องเหมาะสมกับวัยของนักเรียนด้วยว่าสมควรแค่ไหน อย่างไร

8. ควรจัดการลงโทษด้วยอาการสงบ ไม่ใช้สีหน้าท่าทาง น้ำเสียงหรือการกระทำที่บ่งบอกว่าครุกำลังโน้มนาน

9. การลงโทษไม่ควรรุนแรงจนเกินไป

10. ควรดูพัฒนาการของเด็ก และเวลาที่ใช้ในการลงโทษควรเป็นไปอย่างเหมาะสม

11. เวลาที่ใช้ในการลงโทษไม่ควรเป็นเวลาเรียน เพราะจะทำให้เด็กคนอื่น ๆ เสียเวลาในการเรียน ควรเป็นเวลาหลังเลิกเรียน และไม่ใช่เวลาแนะนำเกินควรอีก

12. อาย่าจ้องแต่จะลงโทษ การลืมเนื้องานการเสริมแรง การทำตามธรรมชาติ คือเมื่อทำไม่ดีต้องกลับลงโทษ แต่เมื่อทำดีก็ต้องได้รับการเสริมแรง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศไทย

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ของครุผู้สอน นักเรียนกับตัวเปรอื่น ๆ สามารถจำแนกได้ดังนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างครุกับนักเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ให้มีผู้วิจัยหลายท่านที่พยายามศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ ระหว่างครุกับนักเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เช่น กัมปนาท ศรีเชื้อ (2534) ทำการวิจัยกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบร่วมกับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะมี

ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Hook (1985) Stiles and Dorsey (1950) สมบูรณ์ ทองศิลป์ (2519) ชูศรี สนิทประชากร (2522) และประคอง ประสิตธิพร (2519) ที่พบว่า นักเรียนที่มีความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่มีความสัมพันธ์กับครูแบบอัตตาธิปไตย แต่ผลการวิจัยดังกล่าวขัดแย้งกับผลการวิจัยของ จิรพร โพธิ์สุวรรณ (2519) ที่พบว่า นักเรียนที่มีความสัมพันธ์กับครูแบบอัตตาธิปไตยจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่มีความสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตย นอกจากนี้ ผลการวิจัยของ Beers (1988) ที่ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในวิชาภาษาไทยกับวิชาคณิตศาสตร์ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Goldman - Simon (1989) ที่พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเรียนวิชาการอ่าน แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์

ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนกับความเป็นผู้นำ

สมบูรณ์ ทองศิลป์ (2519) ได้ทำการศึกษาเพื่อหาความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความเป็นผู้นำของนักเรียนที่มีความสัมพันธ์กับครูในรูปแบบต่าง ๆ กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ในภาคการศึกษา 8 จากนักเรียนจำนวน 452 คน พบว่า นักเรียนที่มีความสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความเป็นผู้นำสูงกว่านักเรียนที่มีความสัมพันธ์กับครูแบบอัตตาธิปไตยและแบบปล่อยปละละเลย และนักเรียนที่มีความสัมพันธ์กับครูแบบอัตตาธิปไตย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความเป็นผู้นำสูงกว่านักเรียนที่มีความสัมพันธ์กับครูแบบครูแบบปล่อยปละละเลย

ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนกับความรับผิดชอบ

สมศักดิ์ ชินพันธ์ (2523) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียน กับความรู้สึกรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 5 ปีการศึกษา 2522 พบว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรับผิดชอบของนักเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เลวิน ลีปเปท และไวท์ (อ้างอิงมาจาก ก่อ สวัสดิพานิชย์, 2512) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู กับนักเรียนแบบประชาธิปไตยนั้น ทำให้เด็กมีความคิดเห็นสร้างสรรค์ รู้จักร่วมนือกับ

หมู่คณะ มีความรับผิดชอบสูง เช่นเดียวกับงานวิจัยของ สุนุดี วงศ์ปลูกแก้ว (2526) ที่ศึกษาวิจัยกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตยและแบบอัตตาธิปไตย จะมีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบปล่อยปละละเลย

ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนกับบุคลิกภาพและการปรับตัว

นักวิจัยหลายท่านที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนกับบุคลิกภาพและการปรับตัวของนักเรียนพบว่า นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบอัตตาธิปไตยจะมีบุคลิกภาพเก็บตัวมากที่สุด (จิรพร โพธิ์สุวรรณ, 2519) และมีบุคลิกภาพด้านการปรับตัวไม่ดี มีพฤติกรรมก้าวร้าว (Stiles and Dorsey, 1950 อ้างถึงในประคง สิทธิพร, 2519) ส่วนนักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตยและแบบปล่อยปละละเลยจะมีบุคลิกภาพแสดงตัวมากที่สุด (จิรพร โพธิ์สุวรรณ, 2519) และมีบุคลิกภาพด้านการปรับตัวดีกว่านักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบอัตตาธิปไตย (ประคง สิทธิพร, 2519) นอกจากนี้นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตยจะมีบุคลิกภาพด้านการปรับตัวทางสังคมดี เป็นคนมีอารมณ์ดีและมีเพื่อนมาก (Stiles and Dorsey, 1950)

ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนกับความวิตกกังวล

ผลการวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนกับความวิตกกังวล ต่างกันว่า นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตย จะมีความวิตกกังวลต่ำกว่านักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูในแบบอื่นๆ (สุรเกียรติ ลีมเจริญ, 2523; พิสิทธิ์ บุญมาก, 2533) และปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบปล่อยปละละเลยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความวิตกกังวลของนักเรียนในการเรียน

งานวิจัยต่างประเทศ

การศึกษาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับบ้านในการจัดทำหลักสูตรและนำมาใช้ของโรงเรียนประถมเมือง บี คัมส์ (A.B.Combs Elementary) เป็นโรงเรียนประถมศึกษาในเมืองราเดีย มนตรีสูนอร์ร์แคร์โรไลนา สหรัฐอเมริกา ที่รับนักเรียนที่หลากหลายเชื้อชาติ อายุตั้งแต่ 5-10 ขวบ ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างบ้านกับโรงเรียนในการปลูกฝังนิสัยเด็กอย่างต่อเนื่อง โดยนำบุคลิกลักษณะนิสัย 7 อุปนิสัยของผู้มีประสิทธิผลสูงสุดของ Franklin Covey มาเป็นแนวทางในการวางแผนหลักสูตรของโรงเรียน คือความรับผิดชอบการเริ่มต้นด้วยจุดมุ่งหมายในใจ ทำสิ่งที่สำคัญก่อน คิด

แบบชนะ ๆ เข้าใจผู้อื่นก่อน ผนึกพลังประสานความต่าง และลับเลือยให้คอมอยู่เสมอ หลังจากได้ดำเนินการสอนเป็นเวลา 18 เดือน พบร้านักเรียนร้อยละ 94 สอบได้คะแนนตามมาตรฐาน หรือเหนือมาตรฐานระดับชาติ ซึ่งแต่เดิมมีเพียงร้อยละ 67 เท่านั้น ที่ได้คะแนนตามมาตรฐานหรือเหนือมาตรฐาน นอกจากนี้หลังจากดำเนินการตามหลักสูตร ดังกล่าว พบร่วมเรียนได้รับรางวัลต่าง ๆ มากมาย เช่น รางวัลโรงเรียนดีเลิศริบบินฟ้าแห่งชาติ (National Blue Ribbon & School of Excellence) จากกระทรวงศึกษาธิการ

Wubbels. (1993) "ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน และเจตคติต่อการเรียนในโรงเรียน วิทยาศาสตร์นานาชาติเก็บข้อมูลกับนักเรียนที่เรียนฟิสิกส์ในเกรด 9 จำนวน 66 ห้อง วัดผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนโดยการใช้แบบทดสอบมาตรฐานวิชาฟิสิกส์ 23 ข้อ และวัดเจตคติต่อการเรียนฟิสิกส์ พร้อมทั้งแบบสอบถามระหว่างครูกับนักเรียน ผลการวิจัยพบว่าการรับรู้ของนักเรียนที่มีต่อพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนมีส่วนเกี่ยวข้องกับความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์และเจตคติระหว่างชั้นเรียนต่าง ๆ ที่มีความสามารถระดับเดียวกัน โดยพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนมีส่วนอธิบายความแปรปรวนของผลสัมฤทธิ์ได้ร้อยละ 70 และอธิบายความแปรปรวนของเจตคติต่อการเรียนฟิสิกส์ได้ร้อยละ 55 ดังนั้นพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนจึงเป็นปัจจัยสำคัญเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์และเจตคติของนักเรียน นอกจากนี้ผลวิจัยยังพบว่าพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนที่ต่างกันจะมีผลสัมฤทธิ์และเจตคติต่างกันมากกว่า ครูที่ใช้หลักสูตรต่างกันหรือครูที่มีอายุต่างกัน หรือครูที่มีประสบการณ์ต่างกัน ดังนี้"

1. เจตคติต่อการเรียนฟิสิกส์ พฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในด้านความร่วมมือ ได้แก่ พฤติกรรมนักเรียนรับผิดชอบหรือนักเรียนมือสร้างเข้าใจนักเรียนช่วยเหลือเป็นกันเอง และความเป็นผู้นำ สัมพันธ์ทางบวกกับเจตคติของนักเรียน ในด้านต่อต้าน ได้แก่ พฤติกรรมครูเข้มงวดขาดขัน ครูใจร้อนวุ่นวาย ครูไม่พึงพอใจ และครูไม่มั่นใจ สัมพันธ์ทางลบกับเจตคติของนักเรียน นั่นคือ นักเรียนที่เรียนกับครูที่มีพฤติกรรมทางขวาของแกน D-S ตามรูปแบบพฤติกรรมระหว่างบุคคลของครูสูงกว่า พฤติกรรมเฉลี่ยของครูและมีพฤติกรรมทางด้านซ้ายของแกน D-S ต่ำกว่าพฤติกรรมเฉลี่ยของครู จะทำให้นักเรียนเห็นว่าฟิสิกส์เป็นวิชาที่น่าเรียน

2. ผลสัมฤทธิ์วิชาพิสิกส์ พฤติกรรมเข้มงวดกวัดขัน ความเป็นผู้นำ และช่วยเหลือเป็นกันเอง สัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์วิชาพิสิกส์ของนักเรียนในขณะที่พฤติกรรมให้นักเรียนรับผิดชอบ ครูไม่มั่นใจ และครูไม่พึงพอใจ สัมพันธ์ทางลบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3. ข้อสรุปจากօสเตรเลียและเนเธอร์แลนด์ พฤติกรรมความเป็นผู้นำ ช่วยเหลือเป็นกันเอง และเข้าใจนักเรียนจะช่วยเสริมให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์และเจตคติต่อการเรียนสูงขึ้น ส่วนพฤติกรรมครูไม่มั่นใจ ครูไม่พึงพอใจ และครูใจร้อนวุ่นวาย จะไม่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียน ถ้าครูมีเป้าหมายที่จะเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียนด้วย จะเกิดความขัดแย้งในการแสดงพฤติกรรมเข้มงวดกวัดขัน กล่าวคือถ้าต้องการส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนครูจะต้องเข้มงวดกวัดขันมากขึ้น แต่ถ้าครูต้องการส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อการเรียน ครูจะต้องเข้มงวดกวัดขันให้น้อยลงหรือให้อิสระนักเรียนหรือให้นักเรียนมีความรับผิดชอบมากขึ้นนั่นเอง ส่วน 6 พฤติกรรมอื่นๆ ไม่มีความขัดแย้งกัน

Amidon and Flanders (1967) ได้ศึกษาอิทธิพลของครูที่มีต่อนักเรียน โดยใช้แบบวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ทางวิชาของ เนค เอ แฟลนเดอร์ส พบร่วมกับการใช้อิทธิพลทางอ้อมในการเรียนการสอน ได้แก่ การยอมรับความรู้สึกของนักเรียน การยกย่องชมเชย การนำความคิดเห็นของนักเรียนมาใช้ การถามคำถาม จะช่วยให้นักเรียนมีความกล้าแสดงออกมีความเชื่อมั่นในตนเอง และประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ ซึ่งสถาคล้องกับการวิจัยของNelson (1966) ได้ทำการวิจัยในช่วง ค.ศ. 1961 – 1962 เพื่อศึกษาว่า การสอนแบบที่ครูใช้อิทธิพลทางอ้อมจะให้ผลดีกว่าการสอนแบบที่ครูใช้อิทธิพลทางตรง หรือไม่ผู้วิจัยใช้วิเคราะห์กริยา_rwmทางวิชาของแฟลนเดอร์ส ในการสังเกตการสอนของครูในโรงเรียนประถมสาธิตของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ลอสแองเจลิส นักเรียนในชั้นมีอายุเฉลี่ย 6 – 7 ปี ผู้วิจัยให้ครูคนเดียวกันนั่นสอนนักเรียนในระดับเดียวกันในวิชาศิลปภาษา (Language Arts) โดยครูใช้วิธีสอน 2 วิธี วิธีหนึ่งเป็นวิธีที่ครูใช้อิทธิพลทางอ้อมซึ่งให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกหัวข้อเรื่องที่จะเรียน ส่วนอีกวิธีหนึ่งครูใช้อิทธิพลทางตรงโดยครูเป็นผู้เลือกหัวข้อเรื่องที่จะเรียน หลังจากที่ได้ใช้เวลารวมร่วม ข้อมูลอยู่ประมาณ 10 เดือน ปรากฏว่า การสอนแบบที่ครูใช้อิทธิพลทางอ้อมช่วยให้นักเรียนมีความรู้ทางภาษาโดยเฉพาะค้านคำศัพท์ดีกว่าการสอนแบบที่ครูใช้อิทธิพลทางตรง

Amidon and Giamatheo (1967 อ้างถึงใน ประสิทธิ์ нарสาศวัต, 2526) ได้ตรวจสอบเปรียบเทียบพฤติกรรมของครูระดับประถมศึกษาของกลุ่มครูที่สอนดีกับกลุ่มครูที่สอนดีปานกลาง ซึ่งจำแนกตามมาตรฐานค่าของครูใหญ่และศึกษานิเทศก์ ใช้วิธีสังเกตของแฟลนเดอร์ส ในการวิเคราะห์พฤติกรรมพบว่า รูปแบบพฤติกรรมของครูที่สอนดีแตกต่างจากครูที่สอนดีปานกลาง กล่าวคือ ครูที่สอนดียอมรับความคิดเห็นของนักเรียน เร้าให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและใช้คำตามปลายเปิดมากกว่า สรุปได้ว่าครูที่สอนดีใช้พฤติกรรมทางอ้อมมากกว่าพฤติกรรมทางตรง

Nearhoff (1971) ศึกษาถึงลักษณะของปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาต่างประเทศ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในชั้นเรียนระดับ 9 โดยสังเกตครูจำนวน 14 คน ที่สอนใน 54 ห้องเรียน ใช้เครื่องมือวิเคราะห์ที่ปฏิสัมพันธ์ในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของ Gertrude Moskowitz ผลการวิจัยพบว่าครูใช้เวลาพูดร้อยละ 81.6 ส่วนใหญ่เป็นการบรรยายและนักเรียนใช้เวลาพูดร้อยละ 33.7 ส่วนใหญ่เป็นการตอบคำถามครู่ในแนวแคบ

Moskowitz (1976) ได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียนของครูที่สอนภาษาต่างประเทศที่ดีเด่นตามความเห็นของนักเรียนที่เคยเรียนด้วย โดยศึกษาครูที่สอนภาษาสเปนหรือภาษาฝรั่งเศสดีเด่น 11 คน และศึกษาครูที่มีลักษณะทั่วๆ ไปอีก 11 คน แล้วนำมาเปรียบเทียบกัน ใช้เครื่องมือวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ในการเรียนการสอนของครูที่ดีเด่นกับครูทั่วๆ ไปจะแตกต่างกัน กล่าวคือ

1. ครูดีเด่นและนักเรียนของเขารู้ภาษาต่างประเทศมากกว่า ครูทั่วๆ ไป และนักเรียนของเขาก็ชอบทุกพฤติกรรม

2. ครูที่ดีเด่นมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมไม่ใช้เวลามากกว่าครูทั่วๆ ไป

3. ครูที่ดีเด่นจะใช้พฤติกรรมทางอ้อม เช่น การชนเชย พูดตลอด ตามคำตามส่วนตัว มากกว่าครูทั่วๆ ไปอย่างมีนัยสำคัญ

4. ครูดีเด่นจะใช้อิทธิพลทางตรง เช่น การฝึกโดยตรง วิจารณ์พฤติกรรมของนักเรียนน้อยกว่าครูทั่วๆ ไปอย่างมีนัยสำคัญ

Seliger (1977) ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนของนักเรียนกับผลสัมฤทธิ์การเรียนภาษาอังกฤษ ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ 2 จำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ชุด คือ แบบสังเกตการมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนของนักเรียน แบบสอบถาม

การฝึกฝนภาษาอังกฤษนอกห้องเรียนของนักเรียน และแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียน ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ผู้วิจัยทำการสังเกต้นักเรียนทั้ง 6 คน ในวิชาที่เน้นทักษะการพูดเป็นเวลา 4 ชั่วโมง เพื่อแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่พยาบານหาโอกาส หรือสร้างโอกาสที่จะใช้ภาษาเป้าหมายให้มากที่สุด (high input generators : HIGs) และกลุ่มที่พยาบາนหลีกเลี่ยงการมีส่วนร่วมในการมีปฏิสัมพันธ์ในสถานการณ์ต่างๆ ที่จะต้องใช้ภาษาในชั้นเรียน (Low input generators : LIGs) เพื่อทำการสอบถามวัดผลสัมฤทธิ์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า กลุ่มนักเรียนที่พยาบາนมีส่วนร่วมในการปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนมาก (HIGs) ได้คะแนนวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจะสูงกว่า กลุ่มหนึ่ง (LIGs) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

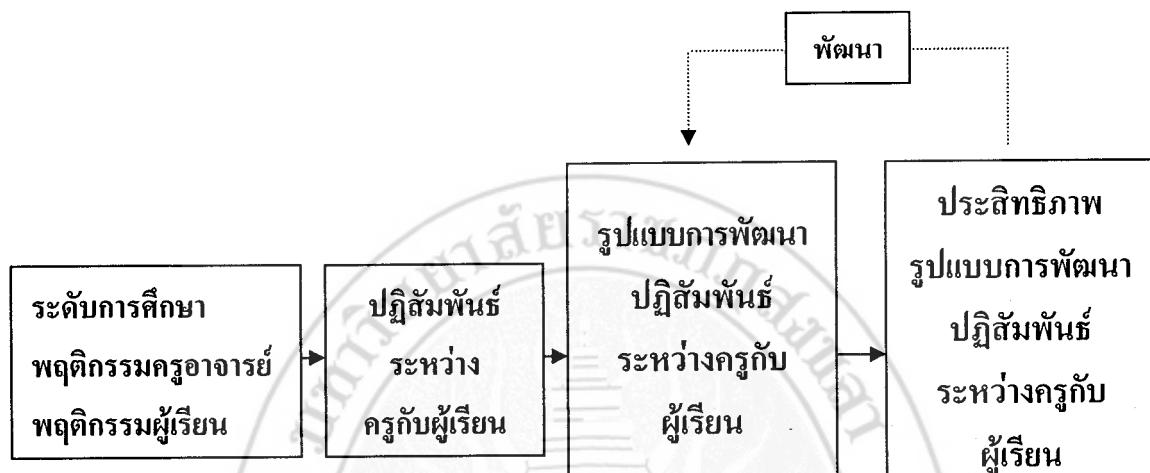
Arishi (1984) ได้ทำการศึกษาในลักษณะเดียวกัน ในประเทศไทยอุดาระเบียตัวอย่างประชากรเป็นครูสอนภาษาอังกฤษจำนวน 10 คน ผู้วิจัยทำการสังเกตการสอนของครู 10 คน คนละ 2 ครั้ง และบันทึกเสียงการสอนของครูด้วย ผลการศึกษาสรุปว่า ครูพูดมากกว่านักเรียน คือ ครูพูดร้อยละ 64.94 นักเรียนพูดร้อยละ 24.05 โดยครูมักจะออกคำสั่ง หรือให้แนวทางไม่ว่าจะเป็นภาษาประจำติดหรือภาษาอังกฤษ ครูจะแก้ไขและวิจารณ์การตอบสนองของนักเรียนเสมอ ครูไม่ยอมรับความคิดเห็นของนักเรียนมากนัก นักเรียนมีส่วนร่วมค่อนข้างจำกัดและมีโอกาสหันอยู่ที่จะมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง

Day (1984) ทำการวิจัยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของนักเรียนในชั้นเรียนภาษาอังกฤษ และความสามารถทางภาษาอังกฤษ และความสามารถในการรับรู้ และเข้าใจ (proficiency in English) การใช้ภาษาเป้าหมายนอกห้องเรียน และความสามารถในการรับรู้ และเข้าใจ (field sensitivity) ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ 2 ในโซโนลูตู จำนวน 58 คน ซึ่งส่วนมากเป็นนักเรียนชาวເອເຊີຍ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสังเกตการมีส่วนร่วมในการมีปฏิสัมพันธ์ของนักเรียนของเซลลิกอร์ (Seliger, 1977) แบบสอบถามใช้ภาษาอังกฤษนอกห้องเรียน แบบทดสอบความสามารถทางภาษาอังกฤษ แบบวัดความสามารถในการมองภาพรวม (field independence) ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนของนักเรียนกับคะแนนความสามารถทางภาษา การใช้ภาษาอังกฤษเรียน และความสามารถในการรับรู้และความเข้าใจ (field sensitivity)

May (1985) ทำการศึกษาและวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ โดยทำการสังเกตและวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศที่ผู้วิจัยสร้างนี้คือ The Seventeen Cagecategory System ผลการสรุปได้ดังนี้คือ ครูเป็นผู้พูดส่วนใหญ่ คือ ครูพูดร้อยละ 82.95 และนักเรียนพูดร้อยละ 17.25 และประมาณสองในสามของการพูดของครูเป็นการรีเริ่ม เช่น การบรรยาย การอภิคัมภีร์ คำสั่ง เป็นต้น ไม่มีพฤติกรรมหรือไม่มีการถามคำถาม หรือขอร้องให้ครูอธิบายใหม่ สำหรับในประเทศไทยที่ทำการศึกษาในลักษณะเดียวกันในการเรียนการสอนภาษา

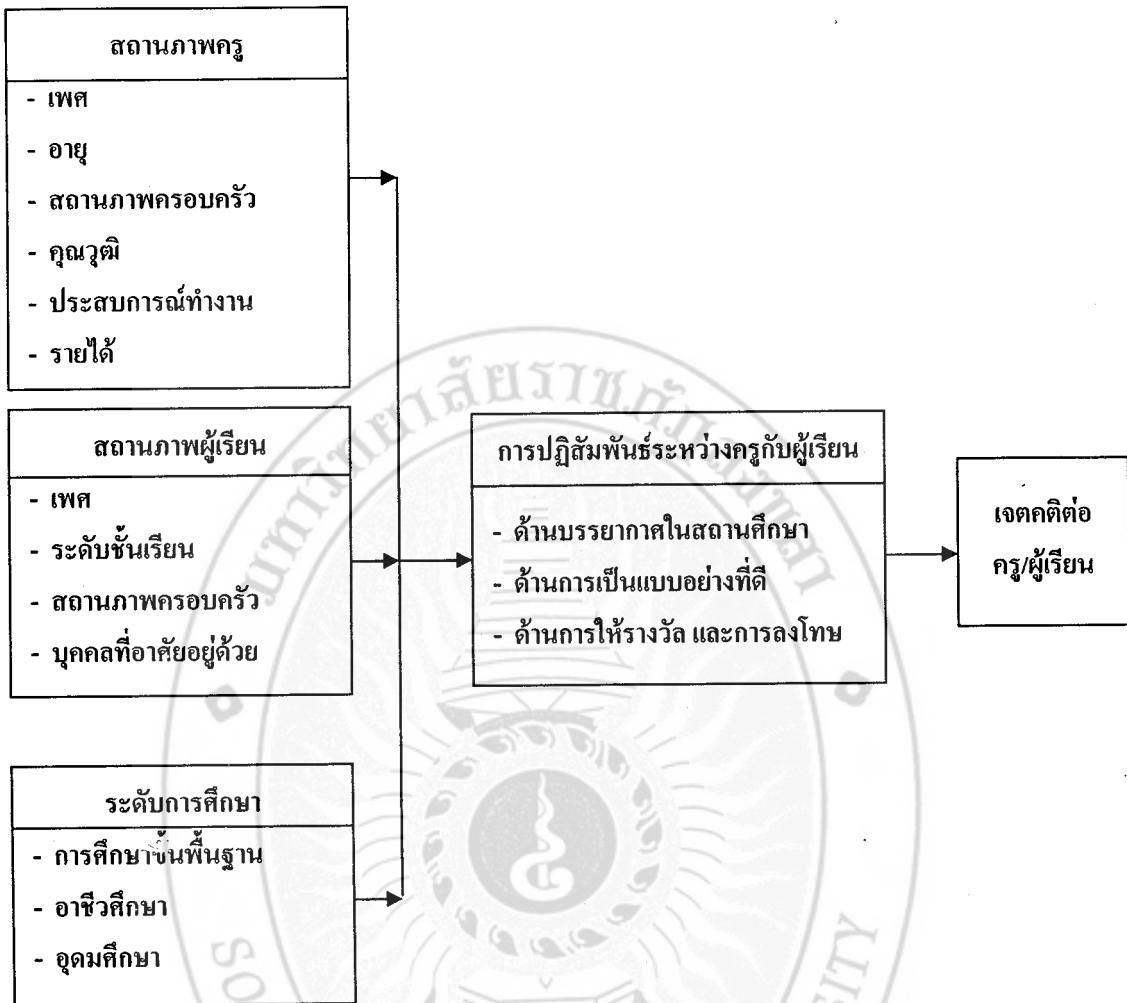
จากการวิจัยดังกล่าวทำให้ทราบถึงข้อมูลของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมของครูในด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความสำคัญสำหรับการเรียนการสอนในชั้นเรียนและส่งผลต่อพฤติกรรมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนโดยเฉพาะการใช้อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลทางตรงของครู โดยเมื่อพิจารณาจากงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่าครูมีพฤติกรรมการสอนดีจะใช้อิทธิพลทางอ้อมมากกว่าการใช้อิทธิพลทางตรง (ลดา ศรีไทย, 2530) โดยการสอนแบบที่ครูใช้อิทธิพลทางอ้อมช่วยให้นักเรียนมีความรู้ทางภาษา ดีกว่าการสอนแบบอิทธิพลทางตรง (Nelson, 1966) การใช้อิทธิพลทางอ้อมในการเรียนการสอนของครูในชั้นเรียน อันได้แก่ การยอมรับความรู้สึกของนักเรียน การยกย่องชมเชย การนำความคิดเห็นของนักเรียนมาใช้จะส่งผลต่อพฤติกรรมของนักเรียน โดยนักเรียนจะมีความกล้าแสดงออก มีความเชื่อมั่นในตัวเองและจะประสบความสำเร็จในการเรียนสูง (Amidon and Flanders, 1967) จากผลการวิจัยดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน เนื่องจากเป็นช่วงของการปฏิรูปการศึกษา พฤติกรรมของครูและนักเรียนในยุคปัจจุบันจึงน่าศึกษาและวิเคราะห์เป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากบทบาทและพฤติกรรมของครูในปัจจุบันจะต้องเปลี่ยนแปลง ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ที่เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข เรียนรู้แบบองค์รวม เรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง เรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น และเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นกระบวนการเรียนรู้ 5 ลักษณะ ในยุคแรกของการปฏิรูปการศึกษาบทบาทของครูในปัจจุบันย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมของครูและนักเรียนรูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนซึ่งเป็นตัวแปรตัวหนึ่งที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว โดยมุ่งที่จะศึกษาระหว่างกลุ่มของครูที่เป็นแกนนำปฏิรูปกับกลุ่มของครูที่สอนแบบปกติ

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย
ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครุกับผู้เรียน และแนวทางการพัฒนาปฏิสัมพันธ์ ดังแสดงในภาพ
ที่ 1 - ภาพที่ 3

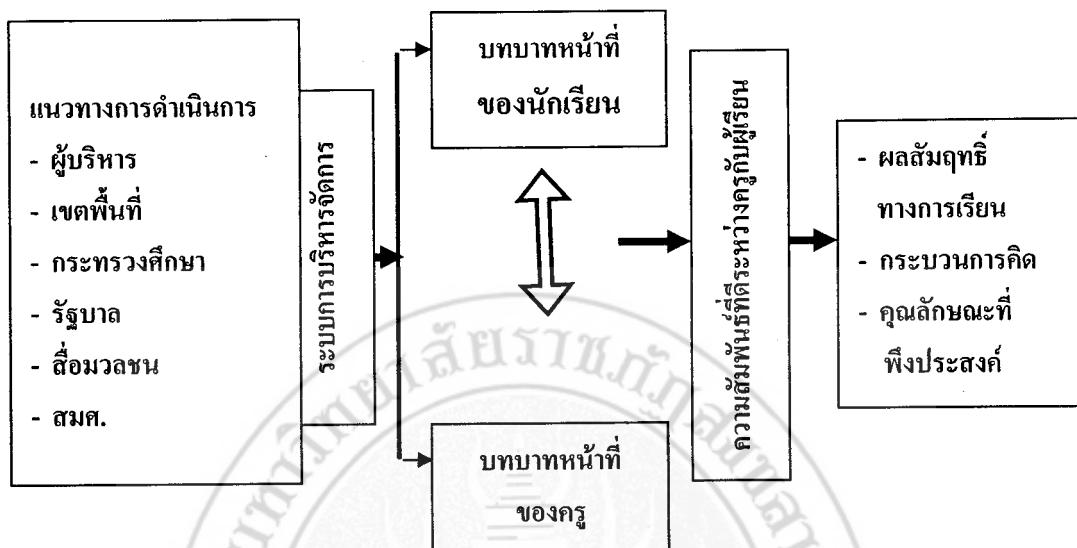

ภาพที่ 1 : กรอบแนวคิดในการวิจัย

การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครุกับผู้เรียน

ภาพที่ 2 : ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครุกับผู้เรียน

ภาพที่ 3 : แนวทางการพัฒนาปฏิสัมพันธ์ระหว่างครุกับผู้เรียน